

נייחא לעליונים,
נייחא לתחתונים
עליית העולמות
ביום השבת
הגה"ח רבי מענדל
ווכטר שליט"א

המאמין האמיתי
התועדות עם
הרב שבתאי סלביצקי

וְיָרָא ה' אֶת יִרְיָה הַנְּחִיחַ
סוד הקרבנות בסוגיות
הדף היומי

כיקדוב

בלימוד החסידות ובדרכי החסידות

בא אל התיבה

"כל עוד יהודים צריכים אותנו,
אנחנו כאן" • שליחות בעין
הסערה: הגה"ח רבי משה
מוסקוביץ שליט"א, השליח
ורבה של חרקוב השוכנת מזה
שלוש שנים בצל הקרבות,
מכניס אל התיבה את כל יהודי
מזרח אוקראינה

ללבות את האש

בעקבות הצלת החטופים:
דיברות קודש מאת כ"ק
אדמו"ר מליובאוויטש
זי"ע בעניין החובה לניצול
ההתעוררות הרוחנית בעם

לע"נ
ר' ניסן בן ר' משה מוסקוביץ
נלב"ע ט"ז מרחשוון ה'תשע"ז
ת.נ.צ.ב.ה.

לשמחה מה
זו עושה?
מדור חדש: שו"ת
עם המשפיע
הרב מנחם דב
דברוסקין

כִּי בּוֹ שִׁבְתָּ - מִקּוֹר חַיִּים הַעוֹלָמוֹת בַּשָּׁבֶת

במה שונה מעמדם של העולמות שנבראו במאמר ה' לעולמות המתקיימים מנחשבתו יתברך | עליית העולמות ביום השבת אינה רק נחלתם של צדיקים עליונים, אלא הדבר משפיע על הנהגתו של כל יהודי

לכן התורה מתארת את בריאת העולם על ידי הקב"ה בתור 'אמירה', 'ויאמר אלקים יהי...', וכדברי המשנה (אבות פ"ה מ"א) "בעשרה מאמרות נברא העולם": הבריאה היא כביכול מציאות שהקב"ה יצר מחוצה לו (כמו דיבור היוצא מחוץ לאדם), אך היא מחדשת לחלוטין ולכן היא תלויה בו, ולכן צריך שיהיה "כח הפועל בנפעל", שהקב"ה יהווה ויחדש את העולם מאין ליש בכל רגע. המחשבה, לעומת זאת, למרות שאינה כוח נפשי אלא צורת ביטוי של הנפש כלפי חוץ – אין היא רק רגש או הבנה, אלא יש בה כבר הצטיירות של מילים ואותיות מסודרות – היא עודנה מאוחדת לחלוטין עם האדם ואינה יוצאת מחוצה לו.

זהו עניינה של "עליית העולמות" הנעשית בשבת, כמבואר בכתבי האריז"ל: ביום השבת העולמות מתעלים ממעמדם הרגיל בהיותם נבראים מדיבורו ומאמרו של הקב"ה, ועתה התהוותם היא מבחינת המחשבה שלמעלה. כלומר, לא רק שמציאותם מחדשת ותלויה בהקב"ה כל הזמן (כבששת ימי השבוע), אלא הם אינם נפרדים מהקב"ה כלל – הם נכללים שוב במקורם האלוקי ומתאחדים איתו לחלוטין. הלא כל מציאות העולמות מתאפשרת רק כיון שהקב"ה החליט להעלים את אורו ונוכחותו ולתת כביכול "מקום" לעמידת העולמות, ובשבת מתגלה שהעולמות הם חלק מהמציאות האלוקית ואינם נפרדים ממנה.

מובן מעצמו שגם ביום השבת החלק הגשמי של העולם נותר בעינו, וכך עדיין נותרת ביד האדם יכולת הבחירה, אך התוכן והמהות של העולם – החלק הרוחני שבו – מתעלה ונכלל באלוקות גופא, כמו מחשבה המאוחדת עם האדם ועדיין היא חלק ממנו.

מנוחה של מעלה

בכך תתבהר גם משמעותה של ה"מנוחה" האלוקית בשבת, אף שכמובן "לא בעמל ולא ביגיעה ברא הקב"ה את עולמו" (בראשית רבה יב, ב):

אנו רואים למטה שכשארם נח לאחר עשיית מלאכה, הוא מרפה את אבריו וכוונותיו שבים אליו אט אט עד שהוא נעשה רענן ומלא חיות כמקודם. אמנם בחיצוניות לא ניכר בו כל שינוי, כל אבריו נותרו כמקודם והם לא נראים עתה חזקים יותר וגדולים יותר, אך החיות הפנימית שלהם, הנפש שבהם, מתחזקת ומתרעננת.

והנה, על דרך שאנו רואים באדם, כך הוא לעניין החיות האלוקית שבעולמות המחיה אותם בכל רגע. על אף שבגשמיות העולם לא רואים ביום השבת כל שינוי, הנה הכוח האלוקי שהוא החיות וה"נפש" של העולם מתעלה למקורו ונכלל חזרה באלוקות, וכך החיות מתרעננת מחדש כאשר עתה גלוי בה שהיא אינה דבר נפרד אלא חלק מהאמת האלוקית של המציאות כולה, ש"אין עוד מלבדו".

כך מבואר בחסידות הכתוב "ויכל אלקים ביום השביעי" (בראשית ב, א): "אלקים" הוא מידת הדין והצמצום, דהיינו היכולת של הקב"ה להעלים עצמו ולתת לעולמות תחושה שחיותם באה ממקור נפרד ח"ו, והם כביכול אינם חלק מהאמת האלוקית. אולם בשבת "ויכל אלקים", נגמרת ונכלית ההנהגה של שם אלקים, החיות חוזרת

בכמה ממאמריו הקודמים נתבאר באריכות היסוד שלימד מורנו הבעש"ט, שהקב"ה מהווה ומחיה את הבריאה כולה בכל רגע. דהיינו שפעולת ההתהוות לא הייתה רק במשך ששת ימי בראשית בלבד ומאז והלאה הבריאה נעה בכוח עצמה ח"ו, אלא החיות האלוקית ממשיכה תמיד להוות ולקיים את מציאות העולם.

זהו פירוש מאמר הכתוב (תהלים קט, פט) "לעולם ה' דברך ניצב בשמים" – "דברך שאמרת 'הירקיע בתוך המים וגו'', תיבות ואותיות אלו הן נצבות ועומדות לעולם בתוך רקיע השמים ומלוכשות בתוך כל הרקיעים לעולם להחיותם, כדרכיב 'ודבר אלהינו יקום לעולם', 'ודבריו חיים וקיימים לעד כו', כי אילו היו האותיות מסתלקות כרגע חס ושלום וחוזרות למקורן, היו כל השמים אין ואפס ממש" (נתיא, שער היחוד והאמונה פרק א).

אמנם, לפי זה צריך להבין את עניינו של יום השבת: הרי השבת נקבעה לאות בין הקב"ה לבני ישראל "כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש" (שמות לא, יז). ולכאורה, הלא כל עניינה של השבת הוא שבה חדר הקב"ה מלהוות את הבריאה, ואם אומרים אנו שהקב"ה מחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית, מהו ההבדל בין יום השבת לששת ימי החול?

לעיל, באחד ממאמריו, הובא ביאור ה'בית הלוי' על דרך הפשט, שביום השבת הקב"ה חדל מליצור נבראים חדשים לחלוטין שלא היו קודם לכן, ולכן בתחושתו של האדם – שאינו מרגיש את ההתהוות התמידית – נחשב יום השבת למנוחה. אלא שלפי זה אין כל הבדל מהותי המייחד את השבת על פני שאר ימות השבוע, אלא רק הבדל צדדי בתחושתו של האדם. אך להלן יבואר על פי חסידות בעומק יותר, שהחילוק בין שבת לששת ימי המעשה הוא מהותי ופנימי.

שיבת חיות העולם למקורה

הן אמת, גם ביום השבת הקב"ה מהווה ומחיה את הנבראים בכל רגע, שהרי אם לא כן יחזרו להיות אין ואפס כמו לפני ששת ימי בראשית; אלא שכפי שמבאר אדמו"ר הזקן בכמה מקומות בלקוטי תורה (ועל דרך זה מבואר בקצרה כבר בספר יושר דברי אמת, קונטרס השני פרק מה ואילך), ההבדל בין שבת לימות החול הוא באופן ההתהוות של העולם: בימות החול העולם מתהווה מבחינת הדיבור של הקב"ה כביכול, ואילו בשבת הוא מתהווה מבחינת המחשבה שלו יתברך.

ביאור הדברים יובן ממה שאנו רואים באדם למטה, וכמאמר "מבשרי אחזה אלוקה" (איוב יט, כז):

האדם מבטא את עצמו באמצעות שלושה כלי ביטוי המכונים 'לבושים' – לבוש המחשבה, לבוש הדיבור ולבוש המעשה. ומלמטה למעלה: העשייה היא פעולת האדם בדברים שמחוצה לו, במציאות שכבר ישנה וקיימת בלעדיו, ולכן לאחר שהוא פועל אותה פעם אחת היא כבר קיימת בפני עצמה. הדיבור, לעומת זאת, הוא דבר מחדש לחלוטין שהאדם מוציא מתוכו, ולכן הוא תלוי באדם: ברגע שהוא יפסיק לדבר, המציאות של האותיות והמילים שיצר תתבטל לחלוטין.

למקורה והעולם נעשה כלי לגילוי נעלה יותר של "אין עוד מלבדו". זהו הטעם הפנימי לדרשת חז"ל על הפסוק "אם תשיב משבת רגלך עשות חפצך ביום קדשי, וקראת לשבת עונג לקדוש ה' מכובד, וכבדתו מעשות דרכיך ממצוא חפצך ודבר דבר" – "שלא יהא דיבורך בשבת כדיבורך בחול" (שבת ק"ג ב. שולחן ערוך אורח חיים סי' שז ס"א): כיוון שבשבת הקב"ה שוכת ומפסיק מלדבר, כלומר חדל מלהוות את הבריאה כדבר נפרד היוצא ממנו לחוץ, לכן גם האדם אל לו לדבר דיבורים "נפרדים" שאינם שייכים לקדושת השבת ולהתחברות אל הקב"ה.

הנהר זורם אחרת

מספרים על הרה"ק רבי ישראל מרוזין, שבהיותו נער צעיר למד את סוגיית הגמרא במסכת שבת (טז, ב) בעניין "המהלך במדבר ואינו יודע אימתי שבת", ומיד תמה: כיצד יתכן שיהודי אינו יודע אימתי שבת? הרי הוא יכול להסתכל על השמים ולראות שכיום השבת הם שונים לחלוטין...

על צדיקים אחרים מסופר שהתבטאו שבעיניהם האבנים נראות אחרות בשבת, ושהנהר זורם בצורה שונה משאר ימות השבוע. הצדיקים ובעלי ההשגה הרוחנית, המסתכלים על החיות הפנימית של כל דבר, זוכים לראות שאכן בשבת העולמות מתעלים וחיים מבחינת המחשבה. לא הרי העולם הנפרד מהקב"ה, גם אם הוא תלתי ומתחדש בכל רגע על ידו, כהרי העולם הכלול בו יתברך וכולו אינו אלא ביטוי של הקדושה והאלוקות. העולם נעשה שונה לחלוטין, זהו עולם אחר לגמרי! אך עליית העולמות אינה עניין רק לסיפורי צדיקים, אלא זהו דבר בעל משמעות לכל יהודי באשר הוא, והדבר מוצא את מקומו עד להלכה למעשה בכמה פרטים מדיני שבת:

כך למשל, המשנה במסכת דמאי (פ"ד מ"א) קובעת ש"הלוקח דמאי ממי שאינו נאמן על המעשרות ושכח לעשרן ושואלו בשבת – יאכל על פיו"; וכפי שמבאר הברטנורא שם (על פי הירושלמי שם), שאימת שבת על עמי הארץ, ולכן גם מי שחשוד להאכיל דמאי – בשבת הוא ירא לעבור עברה ואינו משקר!

בשולחן ערוך (אבן העזר סי' סח ס"ב) נפסק שבשבת שבע ברכות אין צורך בפנים חדשות; והטעם לכך על פי פנימיות התורה הוא, משום שבשבת כל יהודי מתעלה מתאחד עם הקב"ה באופן נפלא ומקבל את חיותו מבחינת המחשבה, ואם כן "פנים חדשות באו לכאן"! וכמפורש במדרש (בראשית רבה י"א, ב): "לא דומה אור פניו של אדם כל ימות השבת כמו שהוא דומה בשבת" – הגם שהדבר לא ניכר בגלוי על אנשים כערכנו, אך חיותו הפנימית והנשמתית של כל יהודי משתנה ומתעלה, עד שלענייני קדושה וברכה הדבר נחשב כבעל משמעות.

יתרה מזו: לא רק בענייני מצוה וברכה ניכר השינוי אלא גם בענייני העולם, וכדברי הגמרא במסכת ביצה (טז, א): "אמר ר' שמעון בן לקיש, נשמה יתירה נותן הקב"ה באדם ערב שבת", ופירש רש"י: "נשמה יתירה – רוחב לב למנוחה ולשמחה ולהיות פתוח לרוחה ויאכל וישתה ואין נפשו קצה עליו". כלומר, גם יהודי פשוט, שאינו זוכה לגילוי החיות המיוחדת מבחינת המחשבה בעניינים נעלים ובהרגשת הקרבה העילאית לקב"ה, נפעלים בו שינוי ותוספת חיות בעולם המושגים שלו של האכילה והשתיה לכבוד השבת והמצוה לענגה.

מאמר אחד לעומת עשרה

לתוספת ביאור בעניין עליית העולמות ובעומק יותר, נקדים לבאר את מאמר המשנה הנ"ל "בעשרה מאמרות נברא העולם, ומה תלמוד לומר, והלא במאמר אחד יכול להבראות? אלא להיפרע מן הרשעים שמאבדין את העולם שנברא בעשרה מאמרות, וליתן שכר טוב לצדיקים שמקיימין את העולם שנברא בעשרה מאמרות".

והנה, המפרשים מתקשים בדברי המשנה האומרת שבריאת העולם הייתה באופן שונה ומורכב יותר מכפי שהיה כביכול אמור להיות – רק כדי "להפרע מן הרשעים": הלא אחת ממטרות בריאת העולם היא כדי

להיטיב לברואים (עץ חיים, שער הכללים בתחילתו), ומדוע הקב"ה שינה את אופן הבריאה כדי להיפרע מן הרשעים?

עוד יש להבין: אם אמנם העולם היה יכול להיברא במאמר אחד, מדוע העובדה שבפועל הוא נברא בעשרה מאמרות מחמירה את עונשם של הרשעים שמאבדים אותו – הרי בסופו של דבר הם איבדו עולם שהיה יכול להיברא במאמר אחד, ואם כן ה"שוויו" שלו כביכול הוא רק מאמר אחד, גם אם בפועל נברא בעשרה.

[על דרך מחלוקת האחרונים לגבי המזיק אתרוג של חברו במהלך ימי חג הסוכות, האם עליו לשלם לו כפי שהאתרוג שווה בימי החג או כפי שוויו הרגיל של פרי האתרוג במהלך השנה. רבים מצדדים שעליו לשלם כפי שוויו הרגיל של האתרוג משום שהאתרוג עצמו אינו מתייקר בחג, ואין זה אלא שמחמת קיום המצווה מוכנים לשלם עליו הרבה יותר. ועל דרך זה לגבי בריאת העולם, שהתהווה בפועל באמצעות עשרה מאמרות אינה מוסיפה בערכה מצד עצמה שהוא מאמר אחד בלבד].

והנה, הגמרא במסכת מגילה (כ"א, ב) דנה מהם עשרת המאמרות: "עשרה מאמרות שבהן נברא העולם, הי ניהו – 'ויאמר' דבראשית, הני תשעה הוו?" ומשיבה הגמרא: "'בראשית' נמי מאמר הוא". ולכאורה, כיצד ניתן למנות את תיבת "בראשית", שהיא ציון הזמן והשלב של תחילת הבריאה, כמאמר ודיבור אלווקיים שעל ידם התהווה העולם?!

מבואר בספרים הקדושים שתיבת "בראשית" רומזת לספירת החכמה (ראה תרגום ירושלמי ובצורר המור על הפסוק, ובוזהר הקדוש בכמה מקומות) – השלב הראשוני של הבריאה, הנקודה הראשונית של מציאות מחוץ לקב"ה שנפרדת ממנו יתברך, אלא שהיא עדיין אינה מוגדרת כבעלת תוכן עצמאי לחלוטין, ולכן אינה נחשבת כבריאה ומציאות גמורה.

על פי זה מבוארת בספרי הקבלה (פרדס רימונים לרמ"ק ועוד) כוונת המשנה "הלא במאמר אחד יכול להבראות": "מאמר אחד" הוא ספירת החכמה, המאמר הראשון ד"בראשית", ובשלב זה מציאות העולם עודנה כפי שהיא בבחינת היכולת של הקב"ה לברוא. עצם היכולת של הקב"ה לברוא את העולם היא תחילת המציאות של בריאת העולם, המאפשרת את קיומה של הבריאה בפועל. מדובר כבר בתחילת המציאות של הבריאה, אך עדיין אין זו מציאות נפרדת ומחולקת של נבראים עם רצונות וטבעים וקיום עצמי משלהם.

על כך אומרת המשנה שהעולם נברא בעשרה מאמרות "כדי להפרע מן הרשעים... וליתן שכר טוב לצדיקים": אילו היה העולם נשאר רק בבחינת היכולת האלוקית, לא היה מקום כלל לבחירה חופשית בחיק הנבראים. הם לא היו יכולים לנהוג היפך רצון ה', בשעה שהם אינם נפרדים ממנו כלל והם חלק מהמציאות האלוקית הבלעדית, וממילא לא היה מקום לכל עניין השכר והעונש שניתנים רק בשעה שהנברא בוחר את מעשיו בבחינתו החופשית. רק כשנברא העולם בעשרה מאמרות – עשרה שלבים וצמצומים המגבילים, מחלקים ומפרידים אותו מהאמת האלוקית – רק אז האדם מרגיש ישות נפרדת לעצמו וניתן לו הכוח לבחור את מעשיו ולהבחין לבד בין הטוב והרע, וממילא ניתן לתת לו על כך עונש ושכר.

מעין זה הוא בעניין עליית העולמות בשבת לבחינת המחשבה: אמנם גם בשבת נותר החלק הגשמי והנחות של העולם כדבר נפרד, מצומצם ומוגבל, המטעה לחשוב שמציאות העולמות קיימת בפני עצמה – דבר המאפשר ליהודי לבחור בעצמו בין טוב לרע, בין רצון ה' להפכו חלילה; ברם, החיות הפנימית של העולמות מתעלה ומאפשרת ליהודי שמתבונן בה ומתנהג לפיה לראות כיצד האמת של העולם היא האחדות האלוקית, כיון שהעולם כולו מתעלה ונכלל בקב"ה, בבחינת היכולת והמחשבה העליונה.

זוהי מדרגת העולמות ומדרגתו של כל יהודי ביום שבת קודש, וכל שעלינו לעשות הוא להרפות מצדדי החול שדבקו בנו בימי השבוע ולהתעלות בקודש בתורה ובתפילה ובסעודת השבת, ואזי זוכים אנו לגילוי הנשמה שבקרבתנו המאוחדת ודבוקה באל חי, ומיום השבת נוטלים אנו כוחות לשוב למלאכתנו בימי השבוע – מרוממים ורעננים יותר.

לב ישראל נצח

"מבהיל המצב שכמה וכמה הזדמנויות היו במשך שנים האחרונות, ואין החרדים לדבר ה' מנצלים אותן". מבחר דיבורי קודש המבטאים את זעקתו הבהולה של כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע בעקבות מלחמת ששת הימים ועתות רצון אחרים, לנצל את ההתעוררות העצומה שפקדה את העם היושב בציון – דברים המחייבים את כולנו ביתר שאת לאחר שיבת החטופים וניסי המלחמה, ונוכח גלי ההתקרבות ליהדות בכל קצוות העם ובפרט בקרב חוגי הצעירים

יש לנצל את שעת הכושר

ש"פ בהעלותך ט' סיון תשכ"ז

כאשר העולם מתנהג על פי טבע, אזי יכול היצר הרע להטעות יהודי שאין בעל הבית לבירה זו, ו"כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה"; אבל כאשר רואים הנהגה שלמעלה מהטבע, כמו "ואשא אתכם על כנפי נשרים", אזי רואים שהקב"ה מנהיג את העולם, וממילא מתקרבים בני ישראל להקב"ה – "ואביא אתכם אלי".

כלומר: "ואשא אתכם על כנפי נשרים" הוא ענין שבא למעלה למטה, וענין זה פעל "ואביא אתכם אלי" – לא רק מלמעלה למטה, אלא גם מלמטה למעלה, שבני ישראל נתעוררו למטה, וגם מצד למטה נתקברו להקב"ה.

וכפי שרואים במוחש – וכך ראו במאורעות שאירעו לאחרונה – שענין של נס פועל שבני ישראל יתעלו לדרגא נעלית יותר, וכפירוש המפרשים בתיבת "נס", "כנשוא נס הרים גו", שזהו מלשון הרמה, כי, נס מגביה ומרומם את הנשמה, גם בהיותה מלוכשת בגוף, להתעלות מהארציות ולראות אלקות.

הן אמת שגם בטבע ישנה השגחה פרטית, אבל אף על פי כן הרי זה בטבע; ואילו כשרואים נס, הרי זה פועל התעוררות אצל בני ישראל, כפי שראו במוחש שהנסים שאירעו בימים האחרונים פעלו שרבות אלפי ישראל התעוררו והתקברו להקב"ה.

... וההוראה מזה בנוגע לפועל:

נוסף לכך שבכלל אין להסתפק בעבודת עצמו, אלא צריכים לפעול גם על הזולת, הנה כשיש עת רצון, שבני ישראל עומדים במצב של התעוררות ומבקשים שיקרבו אותם – יש לנצל שעת הכושר זו ולקרב אותם!

אילו זכינו – היה משיח בא מיד

ש"פ בראשית תשכ"ח

ראינו במוחש שבעקבות מאורעות אלו נודעו כל בני ישראל. כל אחד מישראל, גם מי שנמצא בפניה נדחת בעולם, הזדעזע לגמרי, עד לאיבוד כל מהותו – בשעה שיהודים בארץ ישראל עמדו, לא עלינו ולא עתה, במצב של סכנה; ובא לידי התעלות והתעוררות בשעה שבחסידי ה' היתה הצלה נסית ליהודים בארץ ישראל.

...במאורעות אלו התחילה תקופה חדשה בהכנת בני ישראל לגאולה על ידי משיח צדקנו, אשר, מבלי הבט על כך שנמצאים עדיין קודם אתחלתא דגאולה נשהי "מפני חטאינו גלינו מארצנו", וכל זמן שלא מתקנים את "חטאינו", את הסיבה, ישנו עדיין המסובב, שנמצאים עדיין בגלות, אפילו בארץ ישראל, נכנסנו לתקופה חדשה – שהקב"ה מצדו קרא לכל בני ישראל, קריאה אלקית לנשמה האלקית שיש בכל אחד מישראל, אפילו "האובדים והנדרים", והצליח לזעזע אותם על ידי ה"שופר גדול", וממתין למענה של בני ישראל על קריאתו, על ידי זה שבני ישראל מצדם ינצלו את ההתעוררות כו' להתמסרות להקב"ה ולהתחזקות בקיום התורה ומצוות.

ואילו זכינו והיינו מנצלים כדבעי את הרגע של הזעזוע כו' – היה משיח בא מיד, ומוציא את כל בני ישראל מהגלות; אבל לדאבוננו לא זכינו עדיין לכך, ולכן ממתין הקב"ה עתה שברגע זה ינצלו את ההתעוררות כו', כדי להתחזק בשמירת התורה ומצוות, באופן ש"ובאו גו' והשתחוו לה' בהר הקודש בירושלים", במובן הרוחני, וגם כפשוטו, על ידי משיח צדקנו, שיוציא אותנו מהגלות ויביא אותנו אל הגאולה השלימה, בקרוב ממש.

דפיקה שלא נענתה

מכתב למר מנחם בגין – ימי בין המצרים, תשכ"ז

והביאור, ודוגמא נפלאה בזה, במאמר חכמינו ז"ל – אף כי בכיוון הפכי – אשר בהתחלת המבול הורידים (המים) ברחמים, אם יחזרו יהיו גשמי ברכה, וכשלא חזרו היו למבול. ובדומה לזה מאורעות תקופתנו שהיו על מנת התעוררות העם, שאם יתעורר יתפתחו בכיוון חיסול הגלות והתחלת הגאולה, וכיון שלא זכינו נשארו בגלות, והלך ונשנה תהליך זה כמה פעמים בדורנו זה, ועד למאורע האחרון בסגנון שקוראים לו עתה "מלחמת ששת הימים", שאף אמנם הייתה התעוררות יוצאת מן הכלל לפני המאורע ולאחריו ובשעתו, ונתעוררה עוד הפעם התקווה החזקה והפנימית אולי בסגנון הכתוב "קול דודי דופק פתחי לי אחותי תמתי" – דפיקה שתיענה בפתחת הלב לבם של ראשיכם שבטיכם ועד לחוטב עצים ושואב מימין, הנה תיכף למחרת אסרו-חג חזרו פירוד הדעות וחילוקי הלבבות והמחלוקות הקטנות לתוקפם ולמצבם בראש כל העניינים.

לשלהב את הניצוץ של הנוער

מכתב – אלול תשכ"ז

הנסיין הוכיח שחוגים מסויימים של עמנו ניתנים להשפעה, ובפרט הנוער והצעירים שבעתיד הקרוב הרי הם יכונו מהלך הענינים במושבות בני ישראל, כולל בארצנו הקדושה.

מכמה סיבות הנה חיי היום-יום הפיגו את ההתלהבות של הנוער ושל הצעירים, וכתוצאה מזה את הפעילות בכיוון הרצוי. וזה הביא לידי כך

המאזינים השתנו

בחודש אלול תשכ"ז ביקר בהיכלו של רבנו העיתונאי מר אליהו עמיקם. לימים העלה על הכתב בשפתו שלו תיאור חי מפגישה זו. חלק מהתיאור, העוסק בניצול ההתעוררות בעם לאחר המלחמה, מוגש לפנינו ככתבו וכלשונו:

"האם ידוע לך מה היתה שגיאתו של רבין במלחמת ששת הימים?" – שואל הוא אותי לסיום שיחתנו, שנמשכה שלוש שעות ומעלה, עד 2.30 אחרי חצות. "הוא לא העריך את הכוח שהיה בידו" – משיב הוא בעצמו, כאשר היססתי בתשובה.

זו הייתה שגיאת רבים, הוד קדושתך – העירותי – ולא דווקא של רבין. "אין זה חשוב" – הוא אמר – "ציינתי את הדבר רק כדי לומר לך שאדם שוגה, אם אין הוא מעריך את כוחו. לכל יהודי יש כוח. הוא חייב להעריך אותו ולנצל אותו למען היהדות. כי כל פרט ופרט חייב להרגיש את אחריותו האישית לגורלו של כלל ישראל. האחריות לגאולה רובצת על כל יחיד. כך מלמדנו הרמב"ם. במילים אחרות: כוח ניתן לכל יחיד יהודי ולא רק ליחיד סגולה.

"קראתי את מאמריך גם במלחמת ששת הימים, אבל לא מצאתי בהם את המלה העיקרית, הפשוטה, המתבקשת. לא אמרת את המלה הדרושה. גם אני לא אמרתי אותה. איש לא אמר אותה."

שוב הוא שם עצמו כאחד העם. אשם בין האשמים.

איני יודע, רבי, מה קראת מדבריי – אמרתי – ואיני יודע אם כתבתי את המלה הנכונה. מכל מקום חיפשתי אותה, ואם לא מצאתיה, הרי לא מצאתיה. כי בסופו של דבר – מי ומה אני, סתם עתונאי פשוט. אני עומד למרגלות הדר, בתוך העם ורק מנסה לקרוע אזניים לדבר, שישמע מעל להר. אני בורר את המלים, כדי שתקלטנה באוזני בני-דורנו, מנסה לאמור אותן בלשון זמננו. איני יודע מה צריך הייתי לומר ולא אמרתי.

"המילים צריכות להיות פשוטות" – אמר האדמו"ר – "לוגיסטיקה היא דבר מסובך. יש לומר בפשטות, שיהודים חייבים להיות יהודים, כלומר: להניח תפילין, לשמור את השבת, להזהר בכשרות ובחיי המשפחה. הכל כתוב. אני לא המצאתי את הדברים האלה. הבנות צריכות להתלבש כפי שהתלבשו סבתותיהן. מדוע צריך לקבוע משהו בפארזי את דיני הלבוש אם הדינים כבר קיימים? אילו היו היהודים ליהודים בימים אלה, מיד היו נגאלים. זאת צריך היה לומר עכשיו."

אבל, הוד קדושתך – הבעתי ספק – מה החידוש בכל זה? אם זוהי המלה הדרושה, הגואלת, שלא נאמרה, הלא היא נאמרה ונאמרת. ברחוב אלנבי שבתל אביב, לפני בית הכנסת הגדול, עומד יהודי מזוקן על שרפרף ומכריז באוזני העוברים והשבים: יהודים, הוי יהודים! וכל המפלגות הדתיות לפני כל בחירות ואחריהן אומרות השכם והערב אותן מילים ומה פעלו? מה יוסף קולי, אם יצטרף למקהלה?

"הדוברים נשארו אותם דוברים – אמר הרבי – אבל המאזינים השתנו. מלחמת ששת הימים הביאה על העם זעזוע שכמוהו לא הורגש בו אי-פעם. בשנה 1948 לא היה זעזוע כזה. טבח ששה מיליוני יהודים לא החריד בארץ ישראל. היינו אבלים על החורבן, אבל עכשיו היה הזעזוע עמוק יותר."

עיני האדמו"ר זרו את אורן הבהיר והוא המשיך:

"לכן, עכשיו הייתה ההזדמנות. כל הפתחים היו פתוחים, כל הדלתות, כל השערים היו פתוחים, צריך היה רק לבוא בהם. העם היה מוכן לעשות את הכל ועשה את כל מה שאמרו לו לעשות. לו אמרו לו לכבוש את קהיר ואת דמשק, היה כובש את קהיר ואת דמשק. לו אמרו לו לכבוש ארצות נוספות וברירות נוספות, אפילו מעבר לים, היה כובש. הוא היה מוכן לקבל על עצמו כל עול. אבל, לא אמרו לו מה לעשות, כי ככל שאתה עולה בסולם החברה ומנהיגותה, מוצא אתה יותר היסוס וחוסר רצון."

רבי – עמדתי בפקפוקי – האם סבור אתה, שיהודים היו עכשיו מקבלים על עצמם את העול, אותו סירבו לקבל לפני ששת הימים?

"כן. עשיתי אפילו ניסוי כדי להיווכח אם סברתי נכונה. שלחתי ל'טיימס' סקוור' אחדים מבחורינו, הם עמדו באמצע המדרכה, ניגשו לכל גבר עובר, שהיה נראה להם כיהודי, ואמרו: מדינת ישראל בסכנה. אנו חיים בימי ניסים. אתה יכול לעזור. במה? לך הביתה והנח תפילין. היה יהודי."

והם הניחו?

"כן. אל תירא מפני העול. העול דרוש לאדם. כי מה הוא עושה בחירותו? הרי הוא אינו יודע מה לעשות בה ואובד בחלל ריק. ראה מה שקורה מסביב."

שהמרץ שלהם הופעל בכיוונים בלתי רצויים ועד להיפך הרצוי. וההצדקה היא שדבר פלוני משעמם ופועלה פלונית ישנה נושנה ומקומה בדורות שעברו וכולי וכולי. ... המרץ וההתלהבות, שאף ששכבת דאגת חיי יום יום, חיים רגילים זאת אומרת אפורים, כיסתה עליהם, תקותי חזקה שתעורר אותם ותביאם לפועל, להלהיב את הנוער ולשלהב את הניצוץ הטמון בחובו לפעולות חיוביות שהם הכרח לחיי הכלל וגם לטובת הפרט...

אכזבתי... גדלה עוד יותר בתקופה הסמוכה לששת הימים וימים אלו בעצמם והימים שלאחריהם, שבמשך זמן זה הרי היתה התלהבות כל חוגי עמנו בעיצומה בכל מקום, והיה חסר לגמרי כיוון למטרה חיובית וענין חיובי של בנין ברוחניות ובגשמיות. ולעצורנו הרב לא מצא העם את המנהיגים שידריכוהו ויכוונו את ההתלהבות שלו למעשים חיוביים, ואפילו לא אלו שיחזקו את ההתלהבות ויעודדהו, וגם בתקופה זו הולכים העניינים "ומסתדרים" בנוסח הידוע, שעוברים לסדר היום.

שינוי מהותי כתוצאה מביקור בבית הכנסת

בחודש אלול תשכ"ח נכנס העיתונאי ר' שמואל אבידור הכהן ל'יחידות' אצל רבנו, ושמע דברים נחרצים על התביעה הרוחנית שיש לעורר אצל יהודים:

שאלו: מה לכתוב עכשיו בעתון אודות המשך התעוררות מ"ששת הימים"?

כ"ק אדמו"ר ז"ע: אני התחלתי בנוגע ל"מבצע תפילין", ובאמת אפשר לפעול הכל, אפילו עניינים הכי קשים...

יש לפעול רבות שיהודים יתחילו ללכת בשבת לבית הכנסת... בעצם ההליכה לבית הכנסת – בזה עצמו הוא כבר מרגיש שייך יותר לכלל ישראל, אפילו אם בתחילה לא יתפלל שם כלום! אבל במשך הזמן שיתחיל להגיע לשם יותר, יאמר לבסוף איזו תפילה קצרה, או קאפיטל תהילים – עד שיתפלל יחד עם כולם; לפעמים הוא יאזין לדרשה וזה יפעל שינוי עיקרי בחיים היום-יומיים שלו.

וכמו בתפילת שחרית – הכוונה היא לא רק שבשעה שמתפלל יהיה שייך לקדושה, אלא שזה יפעל על כל היום כולו שהנהגתו תהיה באופן אחר. כך גם עניין הנ"ל של ההגעה לבית הכנסת, לבסוף הוא יפעל שינוי המהות.

מלחמת "ששת הימים" צריכה תגובה בדבר עיקרי, בשינוי המהות ומסירות נפש; אין הכוונה מסירות הנפש בגוף – אלא כמו שאדמו"ר הזקן מפרש, ש"נפש" פירושו רצון וכמו שכתוב "נפשי אל העם הזה", מסירת הרצון.

אפשר סוף-סוף יתחילו בניצול המצב

מכתב לאחר הניצחון והניסים ב"מבצע סיני" – ט' טבת תשי"ז

כנראה מהדיעות שקבלתי במשך השבועות האחרונים לא ניצלו התוזה במצב הרוחני והתעוררות נקודת הלב של כמה מבני ישראל לקרבם יותר לתורה ומצותיה בפועל, ומבהיל המצב שכמה וכמה הזדמנויות היו במשך שנים האחרונות ואין החרדים ליבר ה' מנצלים אותם ולא רק שאין מנצלים אותם במילואם אלא שאפילו קרוב לזה גם כן לא. ולעצמי הכי גדול גם מצעירי אגודת חב"ד אני שחב"ד וביותר הצעירים שצריכים להיות בעלי מרץ ובעלי פועל כדבעי למעבד לא עבדי כלל וכלל. ואף שאין הזמן להזכיר עניינים של היפך חס ושלום דזכות, פשוט שלא לזה כוונתי בשורותי דלמעלה כי אם שמחפש הנני מסילות ונתיבות אפשר סוף סוף יתחילו בניצול המצב גם מצד ימין ולא תהיה תורה שלימה שלנו כו' שהרי מצד שמאל מנצלים כל ענין למטרתם הם, וקשה להאריך בדבר המבהיל, ויהי רצון שסוף סוף אתבשר טובות בתוכן הנ"ל.

מלחמת האור

מראות מלחמה. השליח על רקע בניין מגורים בחרקוב שנפגע בהפצצות

המלחמה בין אוקראינה לרוסיה הולכת ומתעצמת, אבל הקהילה היהודית בחרקוב ממשיכה לשגשג ולפרוח. מה הטריד את החייל היהודי בעודו עומד על משמרתו, כיצד מתחזקים בביטחון בה' בעת הופעת נחילי מפציצים בשמי העיר, ומה גורם ליהודים רבים לשוב הביתה - למקום סכנה • יצחק הורוויץ פגש את השליח ורב העיר הגה"ח רבי משה מוסקוביץ שליט"א, ושמע מכלי ראשון על הפצת היהדות בחזית המלחמה ועל הניסים והנפלאות שבכל יום

אל פני הקרקע המושלגת של 'מיידין קונסטיט' - כיכר החוקה, הלא היא הכיכר המרכזית של העיר חרקוב. אנו נושאים את עינינו וסוקרים את סביבתנו, ולנגדנו פוער טנק רוסי את לוע תותחו. לאחר רגע של בהלה אנו מסדירים את נשימתנו ומבינים כי לא מדובר בטנק בשירות מבצעי וגם לא בשלל שנותר מהמערכה הנוכחית על העיר, אלא זהו טנק עתיק יומין שנטל חלק בשחרור העיר מידי צבא הנאצים בימי מלחמת העולם השנייה, וכיום הוא מוצב על כן גבוה וצופה על העיר בגאווה.

הטנק הקשיש מהווה תזכורת לעובדה המצערת שמלחמות היו כאן מאז ומעולם - עד עתה, כאשר בימים אלה העיר שרויה תחת רישומם של טנקים אימתניים בני העידן המודרני שלא באו לשחררה אלא לכובשה. לא פלא כי בכיכר הנאה, שבימים כתיקונם משכה אליה תיירים רבים שטיילו בה להנאתם, פזורים עתה קיפודי ברזל אנטי-טנקיים, עמודוני בטון ושקי חול להגנה מפני פלישה קרקעית כמו גם מאימת ההפצצות התכופות מן האוויר.

הסתיו כבר שורר כאן בחרקוב, ובעוצמה רבה. במזרח אוקראינה כבר צנחו הטמפרטורות למחוזות האפס ומטה, והכפור מתחיל לשרור בחוצות, חודר עצמות. שלג קל יורד על העיר, ומדחום ענק המוצב על קירותיו של אחד המבנים החרבים העומדים בכיכר ונותר למרבה התימהון שלם מבשר לנו שאנו במינוס 9 מעלות. עלינו למצוא אפוא מחסה מהכפור ומהשלג הצובע את העיר בלבן.

עיר עתיקה, גדולה ונאה היא חרקוב. ארמונות, פארקים, מונומנטים ומזרקות ממלאים את רחובותיה, אבל כיום היא עגומה וקודרת. הפארקים מלאים בבורות שנוצרו בחסות ההפצצות, האנדרטאות מכוסות בשקי חול והארמונות שוממים וחרבים. מוסדות השלטון בעיר הותקפו אך הם, כשהעירייה עמלה לאטום את החלונות המנופצים בקרשים רחבים אך די בהצצה פנימה כדי לראות את ההרס הגדול.

בהליכה קצרה מהכיכר המרכזית אנו עוברים ליד מרכז מסחרי גדול. ראשו גולח בהפצצה וחלונות הראווה שלו הוחלפו בשקי חול. לידו אנו פוגשים שער מסורג עטור מנורות, מאחוריו כיכר קטנה החוסה בצילו של מבנה הדור מראה שעל ראשו כיפה גבוהה.

ברוכים הבאים לבית הכנסת המרכזי של חרקוב, השני בגודלו באירופה. אנו עולים במדרגות אל המבנה רחב הידיים ופונים היישר אל לשכתו של הרב מוסקוביץ המקבל את פנינו

"כליל יום טוב של סוכות שררה כאן שמחה גדולה מאוד. מכל חלקי העיר באו יהודים רבים ושמחנו יחד בסוכה. העומס היה כה רב עד שבקושי היה מקום בסוכה לכולם, אבל איש לא אמר 'צר לי המקום לשבת בסוכה'... האווירה הייתה מרוממת, נשאנו דברי תורה, סעדנו את סעודת החג ושרנו שירי חיזוק - כאשר לפתע נפתחה מתקפה אווירית ונחילי כטב"מים נחתו בכל חלקי העיר. שמענו את האזעקה הקולנית, את הפיצוצים העזים ואת העיר כולה רועדת, אבל אנחנו עסקנו בשלנו - שמחנו בשמחת החג. היו אכן כאלה שנבהלו ורצו לשוב לבתיהם ולמצוא מחסה, אבל אנחנו התחזקנו והרגשנו את יד ההשגחה השומרת ומגינה עלינו בצילא דמהימנותא".

את הדברים הללו אנו שומעים מפי הגה"ח רבי משה מוסקוביץ שליט"א, רבה של חרקוב והגליל. הרב הנו יליד קראקס, בירת ונצואלה. בצעירותו גלה למקום תורה בישיבת טלז שבקליבלנד, אוהיו, ולאחר מכן קבע את מקומו בישיבות חב"ד והתקרב לאור תורתה. לאחר נישואיו יצא בשליחות כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע לעיר חרקוב.

"הייתי למעשה מראשוני השלוחים למדינות הגוש הקומוניסטי", הוא מספר. "היה זה בקיץ תש"ן - עוד בימי שלטונו של מיכאל גורבצוב, כאשר המפלגה הקומוניסטית עדיין שלטה בברית המועצות. באותה שעה יצאו לשליחות חיייהם שלושה אברכים: הרב בערל לאזאר למוסקבה, הרב שמואל קמינצקי לזנייפר, ואנכי לחרקוב. מדוע דווקא לחרקוב? כי הנשיא גורבצוב הסכים באותה עת להשיב את בית הכנסת המקומי לחיקה של הקהילה היהודית, כך שהיה בסיס להתחיל בו את הפעילות ומאז לא חדלנו. בחסדי ה', בתוך זמן קצר הקמנו גן ילדים, בית ספר ומערך נרחב של שיעורי תורה, וכך הפכנו לאחת הקהילות היהודיות הגדולות והפעילות ביותר באוקראינה".

הקהילה היהודית זכתה מחדש לשנים ארוכות של עדנה ושגשוג לאחר שבעים שנות קומוניזם, וחרקוב משכה אליה אקדמאים ואנשי עסקים יהודיים מכל רחבי המדינה. העתיד נראה מזהיר מתמיד - אלא שאז פרצה המלחמה לסדר היום של אוקראינה.

החום שמנצח את הכפור

אנו עולים ממעבה האדמה של תחנת הרכבת התחתית, המשמשת כיום גם כמקלט ציבורי,

ונתן לנו את תורתו. נער בר מצווה עולה לתורה

אוקראינה וקשה מאוד לקבל אישור לביקור שם.

לאחר מלחמת העולם שבו הישוב היהודי והתחדש בעיר, כאשר הפעילות היהודית הייתה אסורה על פי חוק עד ששבה ופרחה לאחר נפילת השלטון הקומוניסטי.

מאז ועד היום, מרכזה של הקהילה היהודית שוכן כאן בבית הכנסת הגדול. בהפצצה הנזכרת, בה נפגע המרכז המסחרי הסמוך, אירע נזק קל גם למבנה בית הכנסת אך בחסדי ה' לא הרבה יותר מכך.

כשאנו מביטים על דמותו המאירה של הרב מוסקוביץ, דומה כי למרות כל מה שעבר בשנים האחרונות – השמחה והרוגע שהוא משרה סביבו רק הולכים וגדלים.

הרב מספר לנו על חג הסוכות השתא, כיצד למרות הקור והמטר הסוחף חגגו בקהילת יהודי חרקוב את ימי ולילות חג הסוכות בשמחה וטוב לבב בסוכה רחבת הידיים שבחצר בית הכנסת. לא ממטרי הגשם הרתינו אותם, וגם לא ממטרי האש הכבדה שנורתה אל העיר באותם ימים, כמסופר בראשית דברינו.

לאחרונה ערכנו ביום אחד שלוש בריתות מילה ליהודים בגילאים שונים – בן 15, בן 40 ובן 75. הצעירים באים בהמוניהם, וגם המבוגרים חוזרים ליהדותם בשקיקה ומוצאים בה את שביקשה נפשם

לאומי לכיבוש הנאצי ואכזריותו, אך למרבה הצער במלחמה הנוכחית טווח המקום בארטיילריה והאנדרטה נפגעה.

”בכל שנה היינו עורכים אזכרה מיוחדת במקום לזכר הקדושים שנרצחו שם”, מספר לנו הרב, ”אבל כיום זהו עניין מאוד מורכב כי האתר קרוב לעמדות רגישות של צבא

בחיוך רחב. חום נעים מתפשט בנו, ואין אנו יודעים אם זה בשל ההסקה המפיצה בחלל הבניין את חומה או בשל חיוכו הממיס של הרב.

חרקוב - מאז ועד היום

חרקוב היא העיר השנייה בגודלה באוקראינה, אחרי קייב הבירה. היא נמצאת במיקום אסטרטגי בצפון-מזרח אוקראינה ומשמשת כבירת המחוז. אוכלוסייתה מונה למעלה ממיליון נפש, והיא מהווה אחד ממרכזי התעשייה, החינוך וההשכלה החשובים של אוקראינה.

חרקוב שוכנת במרחק פחות מחמישים קילומטרים מהגבול הרוסי, והיא גובלת במחוז דונבאס עליו ניטש מזה שנים מאבק מר בין רוסיה לאוקראינה. משכך, חרקוב מהווה אפוא בסיס העורף האוקראיני במלחמה מול הרוסים, ובמקביל – מרכז אספקה לכוחות החזית. הדי ההפצצות נשמעים בה יומם ולילה, כאשר למרות הקרבה לחזית המסוכנת הרב מוסקוביץ לא עזב את משמרתו בהנהגת הקהילה היהודית ונשאר עימה להורות לבניה את הדרך בכל אשר ילכו.

חרקוב היהודית היא קהילה חדשה יחסית. היא נוסדה בעיר רק לפני כמאתיים שנה, תחת שלטון הצארים, אך צמחה במהירות ומשכה אליה אלפי יהודים שהקימו בה בתי כנסת, ישיבות וחיי יהדות פעילים. בין השאר, כיהן בה כרב הגאון רבי ישראל משה סלומון זצ”ל שהקים בה ישיבה ושמה יגדיל תורה בראשה עמד.

לאחר השתלטות הצבא האדום על ברית המועצות בימי המהפכה הקומוניסטית, סגרה המחלקה היהודית של המשטרה החשאית – המוכרת בשמה ‘היבסקציה’ – את כל המוסדות היהודיים. בית הכנסת המפואר הולאם והפך למועדון ספורט, כאשר במקביל נאסרה כל פעילות יהודית. במקביל, באותה תקופה הפכה חרקוב לבירת אוקראינה, ומשכך הוסיפה למשוך אליה יהודים רבים עד שמספרם מנה כמאה וחמישים אלף נפש. כשבסתר התקיימה בה פעילות יהודית מתתרתית.

בעת מלחמת העולם השנייה כבשו הנאצים את העיר, ואחר שלחו את ידם ביהודיה. תחילה כינסו אותם באחד מבתי הכנסת, ואז הצעידו אותם אל מחוץ לעיר שם הוצאו להורג. הי”ד.

אגב אזכורנו עניין זה, בדרכנו לחרקוב נעצרנו למשך זמן רב במחסום של הצבא האוקראיני. בעודנו עומדים במחסום, ראינו בצד הדרך גבעה שעליה התנוססה מה שהייתה נראית כמנורת קנים אומנותית מברזל, שעכשיו הייתה שרופה וחבולה. כאשר ביקשנו לגשת לעברה, החיילים הורו לנו תחילה לשוב על עקבינו, אבל לאחר שהעיינו במחסום הלך והתארך ניסינו את מזלנו בשנית. מפקד המחסום אפשר לנו לגשת לעבר הגבעה המדוברת בלויית שני חיילים, ובתנאי שלא נצלם דבר. ואכן, מדובר היה באנדרטה הממוקמת בידוביצקי יאר, שם נרצחו 16,000 מיהודי חרקוב הי”ד בגיא הריגה ענק ממדים. המקום הפך לסמל

סוכת שלום. הסוכה הגדולה בחצר בית הכנסת המרכזי

להוציא יקר מזולל. ילדי חרקוב שוקדים על לימודי הקודש

לאחר פרוץ ההתנגדות האוקראינית, הרוסים המופתעים נאלצו לסגת ממרכז העיר ונהדפו לשוליה, אלא שאז נפתח הגיהנום במטר הפצצות נקמניות על מרכז העיר. "החלו הפצצות כבדות מאוד", נזכר הרב, "יותר ויותר טילים נפלו כאן ככל שההתנגדות האוקראינית גברה. אזרחים רבים נפגעו, בהם שני יהודים מבני הקהילה. כעבור זמן נפלה פצצת המצרר הנוכרת קרוב לביתנו, במרחק מטרים ספורים בלבד, כאשר חלונות ודלתות ביתנו נעקרו ממקומם מחמת ההדף. ברגעים הללו, בעצה אחת עם בני משפחתי הגיבורים, הבנו כי אין ברירה ועלינו לעזוב זמנית את מקום הסכנה".

משפחת מוסקוביץ עלתה על רכב שעשה את הדרך הקשה בלב הקרבות בואכה מערב אוקראינה. הם חצו את הגבול האוקראיני למולדובה ומשם טסו ארצה, בדרך ארכה יממה שלמה. במקביל נותרו אלפי פליטים בעיר, וכך לאחר מספר חודשים, כאשר הרוחות מעט נרגעו והרוסים נהדפו מזרחה, למאז הם עושים בה היסטוריה, כאשר שמם נישא בהערצה לא רק בקרב בני הקהילה המקומית אלא בקרב כל קהילות אוקראינה הרואות בהתנהלותו האמיצה של הרב דוגמה ומופת של מנהיגות יהודית בעתות משבר.

"שמענו את זעקת בני הקהילה שנותרו בעיר - כל אחד מסיבותיו הוא", אומר הרב כשאנו מביעים בפניו את התפעלותנו, "ולא יכולנו לעמוד מנגד. כמו כל חסיד נאמן החפץ למלא את רצון רבו, התייעצתי עם חבריי הרבנים השלוחים באשר לשאלת החזרה למקום שליחותנו. הלא לפני הכל ואחרי הכל, הרבי זי"ע הוא ששלח אותנו לכאן והביע את רצונו שנחזק את יהודי העיר. ובכן, כך עשינו, ובאמת לאחר שובנו ראינו במו עינינו עד כמה יהודי העיר זקוקים לנו. אנשים רבים איבדו את כל רכושם, יהודים רבים שבעבר היו תומכים נכבדים של הקהילה התגוררו ברחובות - פשוטו כמשמעו - ורבים יצאו את ביתם עם מזוודה

הרבי לימד אותנו כלל יסודי בחיי השליחות - אם אתה בורח מאחריות ממקום אחד למשנהו, הנוק הוא כפול: אתה לא נמצא היכן שאתה צריך להיות, ואתה נמצא היכן שאתה לא צריך להיות... היהודים כאן חייבים את נוכחותנו

פרוץ המלחמה ערכנו חגיגה לרגל מלאות 30 שנה לבית הספר היהודי, כאשר איש מהמשתתפים לא חלם שהפלישה אכן תתרחש - למרות האיומים. לצערנו הרב, עם שחר פרצה המלחמה וחיינו השתנו. כאמור, אנחנו קרובים מאוד לגבול, ולכן יום למחרת פרוץ המלחמה כבר נעו טנקים רוסיים ברחובות חרקוב. הם נכנסו ללא כל אמצעי הגנה, וכפי הנראה כלל לא היו מודעים להתנגדות העזה שתפרוץ מקרב העם האוקראיני".

למרות הסכנה הרבה, החליטו הרב ומשפחתו להישאר בעיר. "השליחות היא שליחות - כזו שאיננה פוסקת ברגעי משבר, ואדרבה", הוא אומר. "אמנם אנשים רבים נמלטו מהעיר, אבל רבים אחרים נותרו ואף באו לבית הכנסת למצוא בו מחסה. ואכן, סיפקנו בבית הכנסת מצרכי מזון וארוחות חמות לכל דורש, ואף הסענו ליהודים הנצורים בבתייהם מנות מזון, תרופות ושמיות, מאחר שהתחבורה הציבורית לא פעלה. אנשים נשענו עלינו, ומשכך לא יכולנו לעזוב אותם לאנחות".

"בסופו של דבר התברר כי בסביבתנו ב"ה לא אירע דבר, ודווקא בשאר חלקי העיר עשתה המתקפה שמות. בכמה מהשכונות שהותקפו מתגוררים בני הקהילה, אבל אלה היו באותה שעה עימנו בסוכה ולא אונה להם כל רע. הרגשנו במוחש את האמור בתהלים 'ה' עוז ישועתי סכות לראשי ביום נשק' - בזמן מלחמה אין לנו על מי להישען אלא על אבינו שבשמים. מסביב אכלה חרב המלחמה והאש, ואילו אנו ישבנו בסוכה שרויים בשמחת החג".

מופת מהלך

ביתו של הרב נמצא במרחק לא רב מבית הכנסת. רחובות העיר מלאים ברכבים צבאיים וחיילים משוטטים בכל מקום. מרבית כלי הרכב הצבאיים ישנים ונראים כמי שראו ימים טובים יותר, אך לעתים צצים גם כליים חדישים מתוצרת אמריקנית המהווים עדות לתמיכה המערבית באוקראינה.

"כל הזמן אנו רואים טורי שריון החולפים בעיר כשפניהם לעבר החזית", אומר הרב. צמוד לביתו עומד מבנה המשמש כלשכת גיוס צבאית. מול הכניסה ללשכה מוטבע באספלט חור מעוגל המוקף חורים קטנים יותר. "מדובר בפצצת מצרר - יחידת חימוש אחת האוגדת בקרבה מספר רב של פצצות קטנות המתפזרות לכל עבר", מספר הרב, "והיא התפוצצה כאן בתחילת המלחמה. פצצות כאלו קטלניות מאוד וקיימת אמנה עולמית האוסרת על השימוש בהן, אבל הרוסים עשו בה שימוש. ראינו ניסים כמו עינינו כאשר אנו לא נפגענו, אבל באותו רגע הבנו שהמצב מחמיר מדי ועלינו לעזוב זמנית. עם זאת, כשראינו כעבור זמן שעדיין נותרו בעיר יהודים הזקוקים לנו, החלטנו לשוב ולפעול בה".

"גם אנו, כרבים אחרים, לא האמנו שהרוסים יפתחו בפלישה", משחזר הרב את האירועים הדרמטיים. "בלילה שקודם

אגודה אחת. ילד צעיר מזכה קשיש יהודי במצוות לולב

לראות כיצד הרב מנהל את הקהילה באהבה ודאגה לכל אחד מאנשיה כמימים ימימה, ולכן החלטנו לחזור."

אחד מסימני הפריחה המובהקים ביותר, כמו בכל קהילה, הוא חינוך הדור הצעיר. השנה, לראשונה מאז פרוץ המלחמה, שבו לפעול בתי הספר היהודיים בעיר. "בתוך בניין הקהילה", אומר הרב, "החזרנו לפעילות את בית הספר לבנות. כמו כן, היה ברשותנו בניין של ישיבה לשעבר שהסכנו לתלמוד תורה ובית ספר לבנים. הוא פעל עד פרוץ המלחמה ואז ספג פגיעה ישירה של פגז שרק בנס לא פגע באיש, אבל גרם לנזק רב למבנה. כעת, כשרבים מאנשי הקהילה חזרו ונוצר צורך דחוף להקים מסגרת לילדיהם, השקענו הון רב ושיפצנו את המבנה, הגדלנו את המקלט שלו והכשרנו אותו לפעילות. בתוך כך, בני היקר ר' מנחם מענדל הגיע גם הוא לכאן עם משפחתו, והוא מסייע בעדי בהרחבת הפעילות היהודית בעיר."

דלת בית הכנסת אינה נחה, והמחזות שאנו רואים משוככי נפש. לא זו בלבד שרבים מבני הקהילה שבו, כאמור, אלא גם פנים חדשות באו לכאן – יהודים שהמלחמה השיבה את ליבם לאביהם שבשמים. כך גם בהיות העיר משמשת כמרכז הלוגיסטי של החזית, אלפי חיילים עוברים דרכה והרב דואג ליהודים שבהם בכל עניין. "הרבה חיילים יהודיים עוזרים כאן בדרך אל החזית", אומר הרב, "הם באים כדי להצטייד במזון כשר, להניח תפילין, לקבל ברכה ולשפוך את נפשם בתפילה."

הרב גם משקיע נתח נכבד מזמנו כדי לבקר קשישים או פצועים שאינם יכולים להגיע בכוחות עצמם לבית הכנסת. כך אנו מוצאים את עצמנו בערב שבת קודש מלווים את הרב בין בתי הקשישים המקבלים את פניו בשמחה.

אנו עולים לבקר, בין היתר, גם יהודי מבוגר שנשאר להתגורר בביתו למרות שניזוק קשות בהפצצות. שמו יענקל, מוסיקאי וכנר במקצועו, והרב מגיע לדרוש

**ההמנון היהודי נישא
שוב ושוב מגרונות
הנוכחים: "נֵיעַ בְּאִיּוֹסֵי
נִיקְאוּא (אֵינִי מִפְחָד
מֵאֵף אֶחָד), אֵי נִי־וְעֵרוּ
נִיקְאוּא (אֵינִי מֵאֲמִין
בֵּאֵף אֶחָד), טְאֶלְקָא בּוֹ
אֲדֵנְאוּא" (רק ה' אחד).**

התרחבו לכל מחוזות אוקראינה. מקייב ועד מערב אוקראינה ודרומה. אנשים אומרים אפוא לעצמם שאם בכל מקום מסוכן, עדיף כבר לחזור הביתה... ישנם גם יהודים שברחו מחוץ לגבולות המדינה, אבל כמה זמן אפשר להיות רחוק מהבית? הם החליטו לחזור, ולכן דווקא בימים אלה הקהילה גדלה ומתחזקת מחדש.

"אירוע מיוחד שיכול לסמל את ההתעוררות המחודשת שאוחדת בקהילה, הוא זה שלאחרונה ערכנו ביום אחד שלוש בריתות מילה ליהודים בגילאים שונים – בן 15, בן 40 ובן 75. הצעירים באים בהמוניהם, וגם המבוגרים חוזרים ליהדותם בשקיקה ומוצאים בה את שביקשה נפשם. כך בימים הנוראים היו בבית הכנסת מאות אנשים, וגם בסוכות השתתפו באירועי החג מאות אנשים כאשר על כולם חופפת שמחה עצומה ואחדות טהורה."

על אף צניעותו של הרב, מתברר כי אחד המניעים המרכזיים לשיבתם של בני הקהילה הביתה היא נוכחותו של הרב המקנה חיזוק רב לכל סביבתו. "רק בזכותו של הרב חזרנו לכאן", אומר לנו אחד מבני הקהילה ששב עם משפחתו לעיר לפני מספר חודשים. "שהינו בגרמניה תקופה ארוכה וחשנו שאנו מתנתקים מהחיים הקהילתיים שהיו מנת חלקנו כאן. באנו לביקור ונדהמנו

אחת בלבד והיגרו למקומות בטוחים יותר ברחבי אוקראינה. היהודים כאן משוועים למנהיגות והם רואים בנו כתובת לכל עניין, ובהתאם לכך אנו משתדלים לסייע להם בכל דרך."

"צריכים אותנו כאן", ממשיך הרב בקול נחוש. "לכן, עם כל הקושי, שבנו לכאן ואנו נשארים כאן. הרבי לימד אותנו כלל יסודי בחיי השליחות – אם אתה בורח מאחריות ממקום אחד למשנהו, הנזק הוא כפול: אתה לא נמצא היכן שאתה צריך להיות, ואתה נמצא היכן שאתה לא צריך להיות... היהודים כאן חייבים את נוכחותנו, בין אם אלה התושבים הגרים כאן, כמו גם החיילים היהודיים העוברים בעיר ומבקשים חיזוק רוחני, ובין אם אלה היהודים הפצועים השוכבים לצערנו בבתי הרפואה."

בדמיון חיי

כאמור, בקהילת יהודי חרקוב אירעו כמה מקרי אובדן בצל המלחמה. במקביל, גם חיילים יהודיים נהרגו בקרבות, והיה נדרש להביאם לקבר ישראל. במקרה אחד שכזה נהרג חייל באזור שנכבש על ידי הרוסים, ורק לאחר שנסוגו ניתן היה להתחיל לחפש את גופתו. "הוא היה חבר קבוע בקהילה", מספר הרב, "בן 45, ולפני שהתייצב לצבא הוא ביקש שאם יקרה אסון, הוא רוצה להיות קבור לצד אימו בבית הקברות היהודי. לא יכולנו לקיים את בקשתו כל עוד האזור היה בידי הרוסים, אך לאחר שהשטח שוחרר גויסו כל האמצעים במטרה לאתר. לבסוף מצאנו אותו, ולאחר מלאכת זיהוי מקצועית הבאנו אותו בס"ד לקבר ישראל."

למרה העניין, דווקא בשנה האחרונה שבו רבים מבני הקהילה לעיר והיא הולכת ופורחת. "למרות שהחזית לא רחוקה מאיתנו", אומר הרב, "הרבה יהודים שבו לכאן. יש לכך כמה סיבות: ראשית, החזית התייצבה וכרגע פחות נשקפת סכנה של פלישה רוסית לעיר. שנית, התקיפות כיום

סוכת שלום. הסוכה הגדולה בחצר בית הכנסת המרכזי

יוראו ממך. הנחת תפילין ליהודי מקומי

רגעים אחדים פגיעה ישירה. היא הושמדה כליל, והוא - שעמד במקום אחר להתפלל - ניצל.

"לפני ראש השנה", מספר הרב, "החייל הגיע אלי כדי לקחת שופר בו יוכל להיות בחזית, לאחר שבראש השנה נאלץ להיות שם. הוא ישב איתי כמה שעות כדי להתלמד ולהתנסות בתקיעות, ואכן הוא לקח עמו את השופר ותקע בו לעצמו ולעוד יהודים שהיו שם. לא זו בלבד, אלא הוא משגר אלי מדי פעם שאלות הלכתיות בעניינים שונים. בצום גדליה, למשל, הוא התייעץ עמי איך ומה מותר לו לאכול ולשתות בתנאי החזית המורכבים.

"שאלה אחת שלו מאוד נגעה לליבי. הוא קיבל על עצמו לאחרונה לאכול רק מזון כשר, כאשר מטבע הדברים הדבר מורכב ביותר עקב תנאי החזית והמטבח הצבאי הנכרי. אחד הדברים שהוא ניזון מהם זהו אורז שהוא מבשל לעצמו בסיר אישי. יום אחד הוא יצר עמי קשר כאשר נפשו בשאלתו: בהיותו בעמדה, שעה קלה קודם לכן, לא היה יכול לבשל לעצמו והוא ביקש אפוא מחבריו שיביאו לו מנת אורז. ברעבונו כי רב אכל את מנת האורז שהובאה לו עד תומה, כאשר רק בסיום האכילה הבחין לפתע כי היה בצלחת עוד דברי-מה, והוא חושש שמא היה זה בשר לא כשר. לבו נקפו עמוקות והוא ביקש לדעת כיצד עליו לתקן זאת, כאשר הוסיף כי הוא גם תוהה האם עליו להמתין מחמת הספק שש שעות עד לשתיית חלב או לא..."

"אמרתי לעצמי: מי כעמן ישראל. עומד לו חייל בחזית הסכנה, צעיר יהודי שאך זה לא מכבר לא ידע דבר מיהדותו. בקושי יש לו מה לאכול שם, חייו תלויים מנגד - וזה מה שמטריד את מנוחתו... ראיתי במוחש כמה קדושה וטהרה אצורות בליבו של כל יהודי באשר הוא. אני בטוח שעצם הצגת השאלה הזו גרמה לנחת רוח רבה בשמים בזכות יהודי זה ואחיו הקדושים. בשבילם שווה לנו להיות כאלו".

ומעודד את הנמצאים בתקווה לשינוי המצב הטובה ולסיום המלחמה. הסעודה ממשכה לצד לגימת 'לחיים' וזמירות שבת, כאשר ההמנון היהודי נישא שוב ושוב מגרונות הנוכחים: "ניע באיוסאי ניקאנא (איני מפחד מאף אחד), אי ניווערו ניקאנא (איני מאמין באף אחד), טאלקא בו אדנאנא (רק ה' אחד) ניעט ניעט ניקאנא (אין אף אחד), קראמיצ בו אדנאנא" (רק ה' אחד). המילים הפשוטות והעמוקות עושות את דרכן לליבות המתוועדים ומאמצות את רוחם להתמודד עם אימי התקופה.

בבוקר יום ראשון, בלתי נלאה יוצא הרב לערוך סבב ביקורים במרכזי הרפואה של העיר. הוא פוגש בין המיטות חיילים יהודיים ומציע להם להניח תפילין. אחד מהם נלחם בחזית ואיבד את רגלו. הוא פצוע קשה ומכוסה בתחבושת מכף רגל ועד ראש, אך מצב רוחו מרומם. כשהרב מניח עמו תפילין וקורא עימו "שמע ישראל" החייל אומר לנו בשמחה: "את התפילה הזו אינני צריך ללמוד, אני יודע אותה בעל פה. עם התפילה 'שמע ישראל' יצאתי לכל קרב כשמילותיה על שפתיי".

מי כעמן ישראל

לסיום, אנו מבקשים מהרב לחלוק עמנו סיפור מיוחד שהוא נושא עמו. הוא מספר לאלתר על מקרה שאירע עימו לאחרונה, סיפור שלדבריו ריגש אותו מאוד. המדובר בחייל יהודי שהחל לפקוד את בית הכנסת מעת לעת קודם שיצא לחזית. בתחילת דרכו לא ידע הלה דבר על יהדותו, אבל לקראת הקרבות היה עוצר מדי פעם במרכז היהודי, מניח תפילין ומתפלל. עם הזמן התקרבו יותר ויותר ואף ביקש מהרב תפילין על מנת שיוכל לקחתן עימו לחזית ולהניחן כל יום.

באחד הימים, הנחת התפילין הצילה את חייו. היה זה כאשר החליף לזמן קצר עמדה למיקום עורפי כדי להניח תפילין, ובעודו עומד לו ומתפלל ספגה העמדה בה היה לפני

בשלומו ולהביא לו מצרכים לשבת. הלה מתרגש לבואנו ומראה לנו את דירתו החרבה למחצה ומתרגש מחדש על הנס שאירע לו, כאשר הפצצה נחתה על ביתו בעת ששהה בו ואך בנס שרד את הפגיעה.

"אתם יודעים למה ניצלתי?", הוא שואל אותנו וממהר להשיב, "בזכות זה". הוא קם ממקומו ומדדה עמנו עד הדלת כדי להצביע על המזווה שקבע שם. "כשפרצה המלחמה", הוא מספר, "הרב הגיע לבקר אותי והציע לי להתפנות למרתף בית הכנסת. לא רציתי להתפנות, ומשכך הרב הציע לי לקבוע על דלת הבית מזווה שהביא עמו. מספר ימים לאחר מכן קמתי בבוקר כדרכי וכנסתי למטבח כדי לשפות מים חמים. משום מה, בינתיים שבתי לסלון ולא המתנתי לרתיחת המים, כביכול מישוהו קרא לי לצאת מהמקום. באותו רגע נשמע רעש עצום וחלק מהטיל נחת במטבח. ניצלתי בעור שיניי וראיתי איך המזווה שמרה עלי".

אור בעלטה

השבת הולכת ומתקרבת ואנו שבים אל בית הכנסת ומתכוננים לשבת. יש להקדים ולהתפלל עוד לפני רדת החשכה, שכן החל מהשעה עשר בלילה שורר עוצר בעיר ואסור לצאת אל הרחוב. לפיכך מקדימים להתפלל ולסעוד יחד סעודת שבת, כדי שהכל יספיקו לשוב לביתם לפני זמן התחלת העוצר. בית הכנסת הגדול מתמלא באנשים רבים בגילאים שונים והתפילה מתנהלת כסדרה, בהתלהבות חסידית, כאשר מיד לאחריה חלק מבני הקהילה נותרים במקום לסעוד יחד את סעודת השבת.

אנו צועדים מבית הכנסת לביתו של הרב בעלטה גמורה. אסור להאיר את רחובות העיר, ולכן עלינו לגשש את דרכנו. עימנו צועדת קבוצה נוספת של יהודים העושים את סעודת השבת עם הרב בביתו. הרב מנהל את הסעודה בחיוך שלא משמעל פניו ובחיוניות בלתי פוסקת. הוא מדבר על אירועי התקופה

מי אתה, מאמין או מאמין ואינו מאמין?

מנח ועד משה - האם שהיקום יימחה או ששמי יימחה / האדמו"ר מבאבוב זצ"ל ידע שכל הנתונים לרעתו, אבל כשהקב"ה לצדו גם הסנטור הקשוח יתרכך / יהודי שמאמין בה' מוכרח להאמין שה' מאמין גם בו

- "מאמין ואינו מאמין" שנאמר אודותיו, ומצדיקה את כינויו כאחד "מקטני אמנה". כי אמנם, נח היה "מאמין" גדול בקב"ה, אבל בכל הקשור לכוחו וחובתו לפעול לשנות את גזרתו - הוא נמנה עם "קטני אמנה". דווקא אמונתו והכרתו בגדלות בוראו, הביאו אותו להתייחס בביטול ואפסיות לעצמו. והייתה זו טעות. האמת היא שכחלק מהאמונה בקב"ה - על היהודי להאמין במקביל בכוחו ויכולותיו להשפיע על המציאות, ומשלושה טעמים: ראשית, כי יש בו עצמו נשמה שהיא "חלק אלוה ממעל ממש" - כוחות בלתי-מוגבלים כלל. שנית, כשאדם עושה את רצון ה', הקב"ה נמצא לימינו. ושלישית, אם אתה מאמין בקב"ה ויודע שהוא זה שהוריד את נשמתך לעולם, ולא מדובר ב'תקלה' אקראית ללא כוונת מכוון ח"ו, הרי אין ראייה טובה מזו שיש לך שליחות ויכולת להשפיע, לשנות ולתקן.

היטיב לנסח זאת רבי צדוק הכהן מלובלין בספרו 'צדקת הצדיק', והורה: "כשם שצריך האדם לאמין בה', כך צריך אחר כך להאמין בעצמו". ומהו היסוד לאמונה בעצמו? האמונה בקב"ה שבראו.

הרבי פורע החוק...

האדמו"ר מבאבוב זצ"ל איבד בשוואה את כל משפחתו - מלבד בנו נפתלי שהיה בארץ ישראל - ובשנת תש"ו היגר כפליט לארצות הברית, שם השתכן בדירה בשכונת איסט סייד. על אף שלכאורה הגיע למקום מנוחה, רוחו של הרבי לא שקטה בזוכרו את אלפי היהודים שעזרו באירופה ואינם מקבלים אשורה כניסה לארצות החופש, בהן יוכלו לחיות את חייהם כיהודים בהשקט ובבטחה.

"הפליטים נותרו מאחור באירופה החרבה, ללא בתים, ללא בגדים ראויים לשמש וללא מזון", התיישר בקרבו. חוקי ההגירה הנוקשים של ארצות הברית הסעירו אותו. אלה נחקקו במטרה לשלול ממאות אלפי פליטים את האפשרות להגיע לחופי ארצות הברית, כיוון שהמחוקקים חששו מהפליטים המגיעים לרוב ללא מקור פרנסה, ומהווים 'נטל' על הכלכלה והחברה.

האחוזים שעונש המבול אכן יתרחש במציאות, אשר לכן הוא לא הוזדרו להיכנס אל התיבה עד לרגע שכבר לא נותרה בידו ברירה והמים איימו להטביעו. את זאת, לדידו של רש"י, רומזת התורה בכותבה שנח נכנס לתיבה "מפני מי המבול".

אלא שעתה יבוא השואל וישאל: כיצד ניתן לכנות את מי שהתורה מתארת כ"צדיק תמים" ומספרת ש"מצא חן בעיני ה'", כאחד מ"קטני אמנה"?! האם ילכו יחדיו 'צדקנות תמימה' וקטנות אמונה?! ובכלל, מהו אותו יצור כלאיים ה"מאמין ואינו מאמין" - כיצד אפשר להיות בו זמנית "מאמין ואינו מאמין"?

כידוע, לפי רוס ערכו וגודל מעלתו - אומר בעל ה'תפארת שלמה' מדרומסק - חטא נח בכך שלא עשה די בשביל לבטל את גזרת המבול ולא התפלל כראוי על בני דורו. כששמע מהקב"ה על גזרת "הנני מביא את המבול מים על הארץ לשחת כל בשר אשר בו רוח חיים מתחת השמים", מצופה היה שיתחנן לפני הבורא תקט"ו תפילות - כמשה רבנו בשעתו - ולא יחול מלבקש ולהפציר להסרת העונש הנורא. אולם בפועל, נח קיבל את הגזרה בהשלמה.

מטעם זה, מוסבר בחסידות, נקרא המבול בספר ישעיהו "מי נח". אילו נח היה מתפלל ומפעיל את כל כובד משקלו הרוחני כדי להעביר את רוע הגזרה, אולי היה מצליח לבטל כליל את המבול או למצער להמעיט בחומרתו. משלא עשה זאת, ראוי הוא במידה מסוימת להיות חתום על המבול, המכונה "מי נח".

ואם ישאל השואל - הא גופא קשיא; מדוע באמת נח שהיה "צדיק תמים" לא מצא לנכון לנסות לשנות את החלטת קונו להביא מבול על העולם ויושביו? התשובה לכך, יסביר ה'תפארת שלמה', היא שנח היה "מקטני אמנה" ו"מאמין ואינו מאמין". כלומר, כשנח שמע מהקב"ה על רצונו לעשות להפוך את העולם למים לאחר ש"מלאה הארץ חמס", הוא קיבל זאת בהכנעה וענווה ואמר לעצמו: אם זהו רצון הבורא יתברך שמו, מי אני שאנסה לשנות את החלטתו? וכי אני הקטן יכול וצריך לעמוד בדרכו של מי שהמלוכה והממשלה שלו? של מי שהצדק אתו והאמת חותמו?!

גישתו זו של נח מסבירה את הצמד המשונה

אחד ה"חטאים" בהם נכשלים רבים-רבים בזמננו, וזהו חוסר האמונה והביטחון ביכולתנו להגשים את שליחותנו עלי אדמות. לצער הלב, חטא זה שכח מאוד ומחולל נזק רב. אי אפשר לשער כמה טוב נמנע מהאדם ומהעולם בעטיו. הרי כל כך הרבה אנשים אינם מביאים לידי ביטוי חלק ניכר מהאיכויות הגלומות באישיותם, אך בשל אותה תחושת קטנות וחוסר ערך. כל כך הרבה אנשים חווים תקיעות בחייהם וחוסר אונים, רק משום שלא עמדו על העוצמות הטמונות בהם - עוצמות העולות על אתגריהם עשרת מונים...

משל למה הדבר דומה, לנהג משאית העומד להיכנס למנהרה שעליה שילוט המציג את הגובה המקסימלי המאפשר מעבר בתוכה. רואה זאת נהג המשאית ואומר: "חמישה מטרים ועשרה? ברור שהמשאית שלי אינה כה גבוהה ואין מניעה שאעבור במנהרה". אלא שאז, כשהוא כבר באמצעה, מתברר ש"יש בעיה...". המשאית יותר גבוהה משחשב, וניסיונותיו להיחלץ מהמנהרה ללא עזרה - עולים בתוהו. הוא תקוע.

מהו שורש הבעיה ומיהו שגרם לאותה תקיעות? אותה תחושת קטנות והערכתו את עצמו הערכת-חסר.

כדברים האלה ממש - כך גם בחיינו אנו. רבים מאיתנו מוצאים עצמם תקועים באמצע הדרך העולה בית אל מבלי יכולת להמשיך ולהתקדם לעבר יעדיהם, משום שהם מדמים בטעות שהמשימות שלפניהם עולות על מידותיהם. הם קטנים בעיני עצמם ומשוכנעים שאין להם שום בשורה וייחוד, הם נעדרים תחושת ערך והעתיד נראה להם אבוד.

ובכן, מה ניתן לעשות? כיצד ניתן להתחזק ולהתעורר במשימות חיינו ועבודתנו את השי"ת?

מי אני ומה אני?

על המילים "ויבוא נח..." אל התיבה מפני מי המבול, כותב רש"י: "אף נח מקטני אמנה היה, מאמין ואינו מאמין שיבא המבול, ולא נכנס לתיבה עד שדחקוהו המים". פשוטם של דברים הוא, שנח לא היה משוכנע במאת

יו"ר ועדת החוץ וההגירה בבית המחוקקים האמריקני היה הסנטור היהודי סול בלום, שהיה ידוע בהיצמדותו המוחלטת לחוק על סעיפיו ותת-סעיפיו – דבר שמנע למעשה את כניסתם של הפליטים. הגיעו הדברים לידי כך, שכשחבר קונגרס ערך תעמולה למען הבאת פליטי המלחמה לארצות הברית, מיהר בלום להכריז נגדו מלחמה...

הרבי מבאבוב הבין שזו תהיה שעת כושר ראויה לפגישה, אך מהר מאוד הובהר לו שהדבר בלתי אפשרי וכי "סול בלום נפגש רק במשרדו".

משכך, ביקש הרבי מבאבוב שיקבעו לו פגישה במשרדו שבושינגטון ותכנן נקבעה לו פגישה, אלא שמועד הפגישה היה חצי שנה מאוחר יותר בשעה תשע בבוקר, לחמש דקות בלבד...

יום לפני מועד הפגישה המיוחל הגיע הרבי מבאבוב לווישינגטון, נכנס לבית כנסת מקומי וישן על אחד הספסלים. עם בוקר הזדורז והגיע למשרדו של סול בלום זמן ניכר לפני השעה תשע – מועד הפגישה. המזכיר שאל לזהותו והוא השיב ששמו הוא שלמה הלברשטאם, יהודי שהגיע לארצות הברית מפולין ונקבעה לו פגישה לשעה תשע.

הרבי ישב בחדר ההמתנה וכך עברה לה שעה ושעתיים, כאשר בינתיים אנשים נכנסים ויוצאים ללא הפוגה ואילו הוא יושב וממתין. הופעתם של האנשים סביב הייתה אמריקנית טיפוסית ואילו הוא ישב שם מעוטר בזקן, בגדי פשוטים וניכר היה שמביטים עליו כאל "שנורר", דבר שמן הסתם לא סייע לתורו להתקדם...

בשעה אחת עשרה, שעתיים לאחר המועד המקורי, סוף-סוף קרא המזכיר בשמו ובישר לו שהוא יכול להיכנס, תוך שהזכיר שהפגישה מוגבלת לחמש דקות. כשנכנס, מר בלום ישב על כסאו המרופד, טיפל בניירת, חתם על מסמכים שונים וכלל לא הרים את עיניו לראות את זהות הנכנס. לאחר זמן מה הרים בלום סוף-סוף את ראשו ושאל לקונית: "מי אתה?"

הרבי מבאבוב שהבין שהזמן הקצר דוחק, ולכן לא השיב באופן הסטנדרטי שבוודאי לא היה עושה על בלום רושם ורק היה מסיים את הזמן הקצר ממילא שהוקצה לפגישה, ובחר להציג עצמו באופן פרובוקטיבי: "אני אדם פורע חוק!"

"מה כוונתך?", שאל בלום כשגבותיו מורמות בסקרנות ובתמיהה, והרבי הסביר: "אני מגיע ממקום בו היהודים הוכלו

לאושוויץ ונלקחו לתאי הגזים... החוק אסר עליי לברוח ולהסתתר! החוק אסר עליי לעזור לאחרים להינצל! אדרבה, על פי החוק הייתי חייב להלשין על 'יהודים סוררים' שניסו לחמוק משילוחם למחנות ההשמדה.

"למעשה, עברתי על כל החוקים!", המשיך הרבי בתיאורו המטלטל. "הסתתרתי, ברחתי ואף עזרתי לאחרים להימלט מאימת הנאצים, והנה אני כאן. ועתה, אני מפציר בך שתצטרף אליי. יש בארצות הברית חוק אכזר המונע מפליטים יהודיים שעברו את כל תלאות השואה להגיע הנה, ובעצם גוזר עליהם סבל נוסף. החוק הזה עלול להביא למותם מקור ומרעב. הם במצב קטסטרופלי. אני רוצה שתצטרף אליי ונפר יחד את החוק!"

"פרצתי בכבי – תיאר הרבי לימים את מה שהתרחש בחדר בפגישה הגורלית – וכשפקחתי את עיניי ראיתי שגם עיניו של בלום התלחלו מדמעות. קמתי והושטתי אליו את ידי והוא הושיט לי את ידו בחזרה. סוף דבר, סול בלום עשה מה שעשה ודאג להבאתם של עשרות אלפי יהודים לארצות הברית ששיקמו את עצמם ופתחו פרק חדש בחייהם."

ראו מה כוחו של היחיד להשפיע ולשנות. ניסיונו של הרבי לרכך את הסנטור הנצמד לחוק ככתבו וכלשונו, נראה היה חסר סיכוי. לא היו לו מהלכים בושינגטון, הוא בקושי ידע את השפה האנגלית, הפגישה הייתה קצרצרה והנתונים כולם היו לרעתו. ובכל זאת, כשיהודי, ובוודאי יהודי כמו האדמו"ר מבאבוב, מבקש לעשות טוב ולהיות לעזר וישועה לאחיו – הקב"ה אתו. ועם הקב"ה, הכל אפשרי!

שלב התיקון

המבול, כאמור, נקרא בשם "מי נח" כיוון שלפי ערכו, נח פגם בעבודתו כמנהיג לסביבתו ובמקום להתפלל על דורו מבלי לערוך כל חשבונות, נמנע מתפילה בחושבו אותה למיותרת. משכך, לא פלא שהאר"י הקדוש מלמדנו שמי שתיקן את הפגם של נח היה משה

רבנו, גלגולו של נח.

אם אצל נח הייתה התבטלות מוחלטת כלפי גזרת הקב"ה להביא מבול על העולם, הרי שאצל משה אנחנו מוצאים תוקף ונחישות כדי לבטל את רוע הגזרה מעל ישראל עדתו. כשהקב"ה אמר למשה לאחר חטא העגל "הרף ממני ואשמידם" – אשמיד את ישראל ואקים מצאצאיו עם חדש – סירב משה רבנו בכל תוקף לקבל את הגזרה והתחנן לקב"ה שיישא לחטאם של ישראל. הוא אף הוסיף והפציר בקב"ה, במה שנראה כעין איום, שאם חלילה לא ימחל להם אזי יימחה שמו של משה מספר התורה באומרו "ואם אין, מחני נא מספרך אשר כתבת".

למקרא דבריו החריפים של משה אל קונו, קשה שלא לשאול

מניין הרהיב משה רבנו עוז בנפשו לומר לקב"ה "ואם אין, מחני נא מספרך". האם משה רבנו, המאמין הגדול והענוותן מכל, ראה עצמו כמי שיכול לומר לקב"ה "מחני" וכמו לאיים בהשמטת שמו? מה פשר הדבר?

מסביר המגלה עמוקות: המילה 'מחני' בה השתמש משה רבנו, רומזת להיותו התיקון של נח בהיותו מורכבת מהאותיות 'מי נח'. ובספר 'תוספות השלם' לשמות כותב בדומה לזה, שבמילים "מחני נא" רמז משה – "מנח אני" (שאותיותיהן זהות). ואם כן, כך אמר משה לפני הקב"ה: המבול נקרא על שמו של נח – "מי נח" משום שהוא לא עשה די למען ביטול גזרת המבול ולא חילה פניך. ועתה, הנה אני נושא תפילתי אליך כדי שתישא את חטאתם ותימנע מהמחשבה לכלותם. אבל אם לא תתקבל תפילתי, נמצא שאין בידי היכולת לבצע את התיקון להנהגתו של נח שהוטל על נשמתו. ואם כן, אפוא, "מחני נא".

נמצאנו למדים דבר נפלא מתוך ההנגדה הברורה בין נח למשה: אם אצל נח המחייה מוזכרת בהקשר של הגזרה – "ויימח את כל היקום", הרי שמשה נוטל את המחייה ככלי לבטל את הגזרה – "מחני נא".

אנו, תלמידי משה, צריכים ללמוד וליתן אל לבנו מה גדול כוחנו ומה רבה השפעתם של מעשינו ותפילותינו. הקב"ה עצמו מצפה מאיתנו לנסות ולהשפיע על אופן וצורת הנהגתו את עולמו, והוא-הוא שנתן לנו את הכלים והדרכים לכך והאציל לנו מכונו. כל מצווה ומעשה טוב, כמו גם תפילה זכה, לא שבים ריקם. לעתים אנו רואים כיצד נענינו בדבר אותו ביקשנו, ולעתים אנו מגלים את השפעתה החיובית של בקשתנו באפיק אחר, כזה שלא שיערנו מלכתחילה...

יהי רצון, אפוא, שנוכח תמיד כיניחנו בכוחות גדולים ויכולת רבה להשפיע על הסביבה ולתקן עולם במלכות שדי, עד שאפשר והמעשה שלנו – אנו ה'קטנים' – יכריע אותנו ואת כל העולם כולו לכף זכות ולגאולת עולמים.

ועל דרך משל זה יובן למעלה כמו שכתוב וירח ה' את ריח כו', שהקב"ה עולה מלמטה למעלה בבחינת ריח עד שגורם בחינת השבת הנפש למטה כנ"ל במאכל, והוא ענין ניהוח לשון נחות דרגא, וג"כ ענין מנוחה ונייחא דרוחא.

וזהו מארז"ל נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני בקרבנות דוקא ולא בשאר מצות מטעם זה, כי פירוש נחת רוח הוא ענין הנחת רוח והשבת הנפש מלמעלה למטה אחרי סיבת ההעלאה מלמטה כמשל הריח, וזה אינו אלא בקרבנות דוקא. והגם ששאר מצות ג"כ נקרא רצונו, אבל אין נעשה ונמשך רצונו העליון הפשוט, הנקרא רעוא דכל רעוין כידוע למטה בבחינת גילוי.

וזהו שאמרתי ונעשה רצוני, כי הרצון הפשוט הוא למעלה הרבה מן החכמה, וכמו שכתוב והחכמה מאין תמצא, פירוש מבחינת אין זה דרצון העליון, תמצא החכמה, היינו ההארה וההתפשטות בעלמא כו', וזהו שדוקא על ידי ריח הקרבנות נעשה רצוני, ונמשך היחוד העליון למטה.

(על פי סדור עם דא"ח נו, ב-ג (לג, ד-ג))

"דירה בתחתונים" - בעיקר על ידי הקרבנות

לשם ניהוח (ז, טו)

כי תכלית בריאת העולמות היא לפי שנתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים. וענין זה נעשה על ידי העבודה למטה.

והנה עיקר העבודה שעל ידה נעשה ענין הדירה בתחתונים היא עבודת הקרבנות דוקא, וכן הוא בענין העבודה שבתחלת הבריאה, כמו שכתוב ויניחנה בגן עדן לעבדה ולשמרה, כמאמר רז"ל שלשמה קאי על עבודת הקרבנות, כמו שכתוב תשמרו להקריב לי גו'.

וביאור הענין, דהנה, ענין ה'דירה' היינו שעצמות ומהות א"ס ב"ה יהיה למטה. ועוד זאת, שענין הדירה הוא שהמשכה למטה לא תהיה בדרך מקיף בלבד, אלא שתומשך בנבראים בפנימיות ובגילוי. ובשביל זה צריך להסיר את ההעלמות וההסתרים, כי כאשר ישנם ההעלמות וההסתרים, אזי ההמשכה היא בדרך מקיף בלבד, או שהמשכה היא גם בפנימיות אבל היא בהעלם ולא בגילוי, ולכן צריך להסיר את ההעלמות וההסתרים, ואז תהיה ההמשכה בפנימיות ובגילוי, כיון שאין סיבה שלא תבוא אל הגילוי.

וכל זה נעשה על ידי עבודת הקרבנות דוקא, לפי שבהם נראה בגלוי שבבהמה גשמית נפעל הביטול וההתכללות באש שלמעלה, וקרנן הוא לשון קירוב הכחות והחושים, היינו שנמשך בפנימיות בנבראים, ועוד זאת, שהמשכה שעל ידי הקרבנות היא המשכת

שכן אם בשלב מסויים שבאמצע הלימוד יתערב ענין בלתי-רצוי, מחשבת פסול וכיו"ב - הרי למרות היותו דבר זר הרי סוף סוף עומד הוא כנגדו ומבלבלו מלימוד התורה כדבעי, ועד כדי כך, שיכול לבוא ח"ו למעמד ומצב ד"מגלה פנים בתורה שלא כהלכה", ומזה מובן גודל הזהירות הדרושה בעבודה שמצד פנימיות הלב.

(על פי "יין מלכות" ריש הלכות פסולי המוקדשין)

אש שלמעלה השורפת את האש הגופני

לשם אשים (ז, טז)

ענין האשים יובן בהקדים שלפעמים נאמר (לחמי ל) אש, ולפעמים נאמר אשה לה'. והם ב' בחינות. דיש בחינת אש י', דהנה הקרבן הוא מחי שהוא יסוד האש (אדם הוא יסוד הרוח, והצומח הוא יסוד המים), וזהו ענין הקרבן, שיסוד האש שלמטה בקרבן עולה ונכלל באש שלמעלה, ובעבודה זהו ענין להפוך את יסוד האש הטבעי לבחינת אש הוי', דהנה כל המדות רעות נמשכים יסוד האש, כמו כעס וגאווה ורציחה כו', שהם יסוד האש, וצריך שיהיה אש אוכלת אש, דהיינו להפוך את האש הטבעי שלא יהיה האש כי אם לה' לבדו, דהיינו שאפילו הענינים הגופניים הצריכים לו לא יהיו בבחינת התלהבות והתלהטות הלב, רק בקרירות, וכאלו כפאו שד, וכח התשוקה הנשאר בלב יתהפך לה' לבדו.

ואש ה' הוא ענין אש שלמטה, וכמאמר רז"ל אף על פי שאש יורד מלמעלה מצוה להביא מן ההדיוט, שהוא ענין התבוננות על ה"א תתאה דכתיב בהבראם בה' בראם, והנה בירידת ה"א תתאה להחיות את העולמות הרי רגליה יורדות מות בקליפת נגה, ונמשך מזה אש זרה כו', אך כשנעשה אשה אש ה' - שהתשוקה נעשה לה' לבדו, ועניני גופו יהיו בקרירות, על ידי זה נעשה תשוב ה', ולזאת יקרא אשה כי מאיש לוקחה זאת, אש י' שהוא בחינת אש שיוור מלמעלה להעלות יסוד האש שבנפשו הבהמית בחינת אש ה'.

(על פי תורת שמואל תרל"ה ח"ב ע' שפא)

ריח הקרבנות מגיע לרצון העליון

לשם ריח (ז, טז)

ויובן על דרך משל מריח הגשמי שעולה למוח מלמטה למעלה ומחזקו, כי הרי בעת התגברות השינה כאשר ירח ריח טוב וחזק יתעורר משינה, ויתצמצם שכלו ויתחזק אחר כך בתוספת חיזוק, והיינו משום שהריח עולה למעלה יותר מהיכן שמגיעים המאכלים וכו'.

בין כוונה בקיום מצוה לכוונה בלימוד תורה

כל הניתנין על מזבח החיצון שנתן במתנה אחת כיפר.. לפיכך אם נתן את הראשונה כתיקנה ואת השניה חוץ לזמנה כיפר.. כל הניתנין על המזבח הפנימי שחיסר אחת מן המתנות כאילו לא כיפר (ז, יב)

רבנו הזקן בלקוטי תורה (דרושים לסוכות עח, ד ועוד) מבאר שהמזבח הוא כנגד הלב, "וכשם שהיו ב' מזבחות פנימי וחיצון, כך יש בלב ב' בחינות - חיצונית הלב ופנימיות הלב כנודע".

ועל פי זה יש לבאר דין זה בנוגע למתן דמים, בעבודת ה' של כל אחד, שיש אצלו עבודה פנימית ועבודה חיצונית: עבודה פנימית שבמזבח הפנימי - היא בלימוד התורה, שהיא החיות הפנימי של כל אחד מישראל. ועבודה חיצונית שבמזבח החיצון - היא בקיום המצוות, להיותה עבודה הקשורה עם דברים גשמיים שבעולם הזה שהם דברים חיצונים.

והנה, בשני המזבחות, מזבח הפנימי ומזבח החיצון, ישנו ענין של מתן דמים, וענינו בעבודה - חיות והתלהבות שבלב, היינו שמוסר ונותן את דמו, "הדם הוא הנפש", בעבודה זו, ולא רק בעבודה הפנימית, אלא גם העבודה שמצד חיצונית הלב, קיום המצוות אינה באופן ד"מצות אנשים מלומדה", אלא מתוך חיות והתלהבות.

והחילוק בין העבודה החיצונית לעבודה הפנימית היא, שבעבודה שמצד חיצונית הלב, בקיום המצוות - "מתנה ראשונה היא העיקר", כלומר הגישה הכללית לקיום המצוה צריכה להיות "במחשבה נכונה", לקיים את רצון וציווי הבורא, שזהו התוכן דברכת המצוות - "אשר קדשנו במצוותיו וצונו", ובוזה דרושה זהירות שלא יתערב ענין אחר - מחשבה בלתי רצויה, פניות וכיו"ב, אלא שאחרי שפעל להגשמה והכוונה הכללית תהיה כדבעי, ובאופן של מתן דמים, מתוך חיות והתלהבות - הנה גם כאשר בהמשך העבודה מתערב ענין בלתי-רצוי, אין ביכולתו לפסול את העבודה ח"ו, וטעם הדבר - מפני שענין בלתי-רצוי זה אינו מצד מציאותו של היהודי, כי אם מצד "הגוי אשר בקרבך", ובלשון התניא (בנוגע למחשבות זרות): "כמשל אדם המתפלל בכוונה ועומד לנגדו ערל רשע ומשיח ומדבר עמו כדי לבלבלו", ומכיון שאין זה אלא דבר זר - אינו יכול לפסול את העבודה, לאחר שהתחלתה וכללותה היתה כדבעי, "במחשבה נכונה".

אמנם בעבודה דפנימיות הלב - דרושה זהירות גדולה ביותר, לא רק בנוגע למתנה ראשונה, אלא גם בנוגע לכל שאר המתנות, כי בנוגע ללימוד התורה, גם כאשר הגישה היא "במחשבה נכונה", בהקדמת ברכת התורה - דרושה עדיין זהירות גדולה בכל משך הלימוד,

העצמות, כמאמר רזא דקורבנא עולה עד רזא דאין סוף, בדיוק הלשון רזא דא"ס, ולא רזא דאור א"ס, כי הכוונה היא לעצמותו ומהותו. ולכן נעשה עיקר הענין דדירה לו ית' בתחתונים על ידי עבודת הקרבנות, לפי שעל ידי עבודה זו מגיעים בבחינת העצמות, וההמשכה היא בפנימיות הנבראים ובהתגלות. וזהו ריח ניחוח להוי' – מלשון נחית – המשכת עצמותו למטה.

(על פי תורת מנחם ספר המאמרים תשי"א – ד"ה צו את בני"ס"ג)

ה"נחת רוח" המיוחדת בקרבנות

ניחוח לשם הנחת רוח לה' לשם מי שאמר והיה העולם (פי, ב)

נחת רוח לפני הקדוש צריך הוא שאמר ונעשה לטו (רש"י)

יש לדייק בלשון רש"י:

א) נחת רוחו של הקב"ה היא לכאורה מזה שהאדם קיים ועשה רצונו ית', והול"ל "שאמרתי ועשו רצוני" (וכיו"ב) – ולא "ונעשה", שהוא לשון המורה על ה"נפעל" ולא על ה"פועל"?

ב) כיון שעיקר ההדגשה היא "ונעשה רצונו", למה נקט רש"י בתחילת לשונו "שאמר", ולא לשון של ציווי או גזירה – "שצווה", "שגזר" וכיו"ב?

והנה ידועה השאלה – מה נשתנו קרבנות מכל מצוות התורה, שרק אצלם מפורש שגורמים נחת רוח להקב"ה? והרי עבודת השי"ת היא על ידי כל המצוות כולן, ומדוע לא נתפרש בשאר מצוות שקיומן גורם "ניחוח לה'?"

ויובן בהקדם ביאור הטעם והתועלת בענין הקרבנות, שהאדם מביא בהמה ומקריבה (חלקה או כולה) על גבי המזבח. ולכאורה לא רק שאין לזה טעם, אלא גם שהוא נגד השכל, ששורפים בהמה ללא תועלת, שהרי אין לאדם כלום משריפה זו, ופשיטא שאין שייך לומר שהקב"ה נהנה משריפת הקרבנות?

והנה יש סוג מצוות הנקראות "חוקים", שהם "דברים שאינן אלא גזרת מלך בלא שום טעם" (כלשון רש"י בכמה מקומות בפירושו עה"ת). אבל אין לומר שהקרבנות היא כמו כל החוקים, דאם כן מדוע לא נאמר על קיום החוקים "נחת רוח שאמר ונעשה רצונו"?

ויש לבאר:

הכוונה בחוקים שאין להם טעם היא, כדי להשריש בבני ישראל "יראת המלכות", שמקיימים מצוות אלו רק להיותן גזירת המלך. ואם כן עדיין יש בזה "תועלת" לאדם, שתהיה בו קבלת עול מלכותו. מה שאין כן בקרבנות מודגש שהם כביכול צורך גבוה, "לשם השם" (ועד שנקראים בכתוב "לחמו" של הקב"ה), ולכן הכוונה בקרבנות צריכה להיות רק "שאמרתי ונעשה רצוני", היינו לא זה שהאדם מקבל עליו עול מלכותו ומצוותיו ומקיים גזירתו של מלך, אלא רק שרצונו של הקב"ה יתקיים, "נעשה רצוני" מאיליו, כאילו אין כאן

גברא עושה המצוה אלא הקרבן נעשה מאיליו ומעצמו, וזה מדגיש שהקרבן הוא צורך גבוה ("נעשה רצוני") ולא בשביל האדם.

וזהו גם ה"נחת רוח" המיוחדת בקרבנות, שאינה בשאר מצוות התורה, "שאמרתי ונעשה רצוני".

ומטעם זה גופא נקט רש"י הלשון "שאמר", ולא "שגזר" וכיו"ב, כי לשון "גזרה" מורה על ציווי אל האדם, ומדגיש שיש כאן מעלה בזה שהאדם מקיים גזירה שלמעלה אף שאינו יודע טעמה; אבל כאן הדיוק הוא שהאדם עושה הדבר (לא מפני שהוא צריך לקיים רצונו ית', אלא) כדי שרצונו ית' יתקיים, ואין נפק"מ לו אם זהו בגדר "גזירה" או "אמירה" וכו', והתוכן הוא רק שכיון שזהו רצונו, לכן רוצה האדם שרצונו ייעשה.

(על פי לקוטי שיחות חל"ב ע' 1 ואילך)

תיקון קו השמאל

קדשי קדשים שחיטתן בצפון (פי, ב)

דרום וצפון הם ימין ושמאל, ושחיטת קדשי קדשים בצד שמאל דוקא הוא כדי להעלות ולתקן קו השמאל, כי שרש יניקת החיצונים הוא מקו השמאל, ולכן רישא דעשו בעטפוי דיצחק, להיות כי יצחק היה מבחינת הגבורה, ומצד ריבוי הגבורות יכול להיות יניקה לחיצונים כנודע.

(ע"פ תורת שמואל תרכ"ט ע' רס)

קדשי קדשים שחיטתן בצפון (פי, ב)

צפון קאי על היצר הרע, הנקרא "צפוני" (סוכה נה, א) מפני שהוא מסתיר את עצמו כמו צבוע, ו"קדשי קדשים" היינו תלמידי חכמים, שהיצר הרע בא אליהם בדמות יצר הטוב, ומדמה להם שרצונו שיעשו מצוה.

(על פי כתר שם טוב סימן קיד)

העלאה - על ידי תגבורת החיות

וצריך להבין מפני מה קדשי קדשים שחיטתן בצפון דוקא? שהרי צפון הוא בחי' גבורה.

אך הענין הוא, דמכל מקום יש מעלה בבחינת גבורה שהוא תגבורת החיות. וכמו גבורות גשמים שיורדין בגבורה, ואדרבה – הם השפעת החיים וחסד, וכמו שאומרים מוריד הגשם מכלכל חיים בחסד, וכן הדם שהוא בחינת גבורה ומכל מקום עיקר החיות של האדם מלוכש בדם, כמו שכתוב כי הדם הוא הנפש, והיינו מפני כי תגבורת החיות הוא מהגבורה דוקא.

והנה הקרבנות הם העלאה ממטה למעלה, שהיו מקריבין בהמה גשמיית על גבי המזבח, והיתה נכללת באש שלמטה ואש שלמעלה (הוא בחינת אריה דאכיל קרבנין), וכל העלאה הוא על ידי גבורות, להיות דהעליה צריכה

להיות בתגבורת החיות דוקא, והיינו בבחי' רשפי אש שזהו דוקא מבחי' הגבורה, ולכן שחיטתן בצפון (וזהו העולה קדש קדשים שחיטתה בצפון, לפי שעולה היא העלאה בבחינת קדש הקדשים שהוא בחינה גבוהה מאד, לכן שחיטתה בצפון כנ"ל).

והנה תפלה כנגד הקרבנות תקנו, והיינו דכשם שבקרבנות העיקר הוא העליה על ידי העלאת הקרבן ושרפתו, הנה כמו כן צריכה להיות העבודה דרשפי אש התשוקה והצמאון לעלות למעלה, והוא החיות שבתפלה, דאוונוען מיט א געשמאק און מיט א ברען, שזה מגביה נפשו רוחו ונשמתו ממעמדו ומצבו, ומרוממו בעילוי אחר עילוי בהשליכות דתפלה, ומוציאו מן החולין שלו, ומהחומריות שלו, ומעמידו במקום אורה, והרשפי אש שבתפלה שורף האש זר של הנפש הבהמית, ונשרפים המחשבות זרות והרהורים רעים, ורתיחת הדמים של הנפש הבהמית נהפך לתוקף הרשפי אש דקדושה בקיום המצות ובהנהגות של מדות טובות.

וכמו כן צריך לשרוף את כל ההרהורין בישין ומחשבות זרות אשר לא לה' המה כמו שהיו שורפין את הקרבן על גבי המזבח, דהאותיות דמחשבות רעות והרהורים רעים צריכים לבטלם ולהעבירם לגמרי מכל וכל, דזה נעשה על ידי העונש דכף הקלע, רח"ל, מה שמנערין את האותיות דמחשבות ודבורים הלא טובים שנקלטו בהנשמה מהדברים בטלים שמדברים בעולם הזה, אבל אפשר גם להעבירם על ידי שריפה ברשפי אש החיות דתפלה.

(על פי תורת שמואל תרכ"ז ע' רמט. ספר המאמרים תרצ"ב ע' רסט)

שריפת נפש הבהמית על ידי "צפון"

לכאורה היה ראוי להיות יותר שיושחט בדרום שהוא בבחי' חסד דימין כידוע.

אך אדרבא – היא הנותנת, משום דכל שפע האלקי שנמשך מלמעלה, בא על ידי צמצום דבחינת הגבורות דוקא, וכידוע שזהו הטעם דשולחן בצפון, שמשם צוה ה' הברכה וההמשכה, כי על ידי הקרבן שעולה למעלה בשרשו בפני שור מהשמאל, ואותה ההעלאה גורמת ההמשכה מצפון, ונרמז בלשון הפסוק "צפונה" בה"א, היינו ה"א אחרונה של שם, הצפון ומוסתר בו ועל ידי זה דוקא יוכל להביא שפע וברכה.

ועל דרך זה בתפילות שבמקום תמידים תקנו, שהנפש הבהמית עולה לה' בתפלה בעבודה שבלב בשר, ותוכלל ברשפי אש שלהבת י"ה בשלהובא דרחימותא, והיינו על ידי התבוננות בזה גופא – שחיות כל העולמות הוא מבחינת צמצום והסתר אור האלקי שמה"א אחרונה הנ"ל, וכמה שיותר רחוקים מזה, תגבר ביותר התשוקה ליכלל ולידבק, ואם כן הרי מבחינת צפון ה"א – עולה הקרבן לפני הוי' למעלה.

(על פי שערי אורה ד"ה בכ"ה בכסלו פרק כא)

נפשי בשאלתי

המשפיע
הרב מנחם דב דוברוסקין

שאלה:

איך אפשר להגיע לשמחה אמיתית וטבעית שאינה תלויה בדבר?

תשובה:

כשאדם מכיר בכך שנשמתו היא "חלק אלוהי ממעל ממש", ושהוא נמצא בעולם הזה בשליחותו של הקב"ה, ו"שלוחו של אדם כמותו" - דהיינו שיש בו כוחות בלתי-מוגבלים לממש את שליחותו - הוא מתמלא שמחה.

רגש השמחה מתעורר באדם כשהוא מרגיש שהשיג דבר-מה מעבר לרגיל. ואם כן, הלא לכל בני האדם בעולם, ואף לכל הבריאיה כולה, אין בידם הזכות הגלומה בשליחות המיוחדת שיהודי קיבל לחלקו ולגורלו לשמש את קונו. וכמובן, ככל שאדם זוכה להשיג דבר גדול יותר, שמחתו גדולה יותר. ולאור זאת, כשאנו מתבוננים שאדם מוגבל כמונו זכה שניתנה לו האפשרות על ידי קיום מצווה להתחבר עם הקב"ה עצמו - אין סוף ברוך הוא - זו העלייה הגדולה ביותר שיכולה להיות לנברא בעל-גבול, יותר מכל הישג מכל סוג שהוא שתמיד יישאר מוגבל, וממילא השמחה הכרוכה בכך גדולה ועצומה.

גם אם האדם נכשל בשליחותו ח"ו ופגם ועבר את הדרך, הרי כשהוא מתבונן ומגיע לידי הכרה שיש בידו היכולת לתקן את מעשיו והקב"ה מחכה לו, עד שבשובו הוא נעשה חביב ורצוי עוד יותר מאשר לפני החטא, הרי כשהוא פועל ועושה כן גדלה שמחתו ביותר וביותר.

נמצא, אם כן, כי ביכולת האדם תמיד להיות בשמחה. אם הוא ממלא את שליחותו - ממילא הוא שרוי בשמחה בהיותו זוכה להתחבר עם הקב"ה בדרך הרצויה לפניו יתברך, וגם אם טעה בדרכו - הרי כשהוא שב בתשובה הוא שמח על קיום מצוות התשובה שניתנה לו ועל קרבת ה' המחודשת לה זכה.

ב"ה

מזל טוב!

מתחילים שוב מבראשית!

יצאה לדרך הסדרה השנייה
של 'תורה אור'
ו'לקוטי תורה' המבואר
על חמישה חומשי תורה

אחרי ההצלחה הגדולה של הסדרה הראשונה, החלה לצאת לאור סדרה שנייה ומפוארת של מאמרי רבנו הזקן, בעל התניא, מבוארים בלשון בהירה, על כל אחת ואחת מפרשיות התורה

להשיג בחנויות הספרים